

TUTUKLU ve HÜKÜMLÜLERE VERİLEN MAZERET İZİNLERİ

Compassionate Leave Granted to Detainees and Convicts

Doç. Dr. Erdal YERDELEN¹ - Ali Murat NAS²

Geliş Tarihi: 22.01.2018

Kabul Tarihi: 27.02.2018

ÖZET

Gerek uluslararası belgeler, gerekse ulusüstü içtihatlar, mahpusların dış dünya ile bağlantılarını sürdürmelerini desteklemede ulusal makamlara pozitif bir yükümlülük yüklemektedir. Ziyaret edilme, mektup alma ve gönderme, telefon görüşmesi yapma veya özel amaçlar doğrultusunda ve özel izinle cezaevini terk etme gibi haklar, suçlunun ıslahı sürecinde olduğu kadar toplumla yeniden bütünleşmesi sürecinde de önemli rol oynarlar. Bununla birlikte, mahpuslara ölümcül hastalığı bulunan yakınları ziyaret etme veya vefatında cenaze törenine katılma imkânı tanıyan mazeret izinlerinin önemi, büyük ölçüde insani nedenlere dayanması sebebiyle diğerleriyle hiçbir şekilde kıyaslanamaz.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Hakkında Kanun, 2011 ilâ 2013 yılları arasında ilgili hükümlerinde yapılan bir dizi değişikliğe kadar önemli kısıtlamalarla sadece hükümlülere böyle bir imkân tanımaktaydı. Yasal çerçeveyi geliştiren değişiklikler, sadece süreci kolaylaştırmakla kalmadı, aynı zamanda tutukluları da kapsama dâhil etti. Makalede, ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülere yakınlarının ölümü veya ağır hastalığı sebebiyle verilen mazeret izinleri, uygulama ve yasal değişim temelinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: infaz, tutuklu, hükümlü, mazeret izni.

ABSTRACT

Both international instruments and supranational jurisprudence impose a positive obligation upon national authorities to assist prisoners to maintain contact with outside world. Rights to be visited, sending and receiving letters, making telephone calls or leaving prison due to particular purposes under special permission all play a crucial role in the process of an offender's treatment and reintegration into society as well. However, importance of compassionate leave enabling prisoners to pay a special visit to relatives suffering from a life-threatening disease or to attend funerals if loved-ones passed away can in no way be compared with others, as that type of permissions mostly rest upon humanitarian grounds.

Law no.5275 on Execution of Criminal Sentences and Security Measures had only given convicts such a chance with considerable restrictions till a number of amendments made in relevant provisions between 2011 and 2013. Amendments that improved the legal framework not only eased the process, but also included detainees in the scope. In this article, compassionate leave granted to detainees and convicts on the occasion of their relatives' death or life-threatening illness is discussed on the base of legal amendments and its implementation.

Keywords: Criminal execution, detainee, convict, compassionate leave.

¹ Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

² Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

GİRİŞ

Sosyal bir olgu olarak “suç”, kişiyi toplum hâlinde yaşayan öteki bireylerin karşısına çıkararak bir çatışmanın ürünü³ olarak tarif edilir. Ceza hukukunun bu çatışmaya verdiği geleneksel yanıtlardan biri, failin hapis cezasıyla tecziyesidir. Özellikle ciddi suçlarda, failin toplumsal yapıdan belli bir süre uzaklaştırılması, ilkel (olduğu varsayılan) kabile hukuklarında bile varlığı görülen bir cezalandırma biçimidir.⁴

Cezanın işlevi ve sınırlarına ilişkin teoriler, zaman içinde kefarete düşüncesinden korkutma (genel ve özel önleme) amacına ve nihayet failin ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılması hedefine dikkat çekmiş; ancak, hiç biri “ceza”nın işlevini tek başına tanımlamaya yetmediğinden, bütün unsurları bir araya getiren karma teoriler ortaya çıkmıştır.⁵ İkel toplumlar, suç failinin ıslahını, cezalandırmayı takip eden bir süreç olarak öngörmüşken,⁶ günümüzün çağdaş ceza adaleti sistemleri ıslahı, cezalandırmanın temel amaçları arasına almış ve infaz sürecinin zorunlu ve tamamlayıcı bir parçası olarak tanımlamıştır.

Hapis cezasının infazı, hükümlünün sosyal izolasyonunu kaçınılmaz olarak beraberinde getirmektedir. Hürriyeti kısıtlanan hükümlü, cezanın ve hükümlülüğün tabii ve başta gelen sonucu olarak, aile ve diğer sosyal ilişkilerini serbestçe sürdürme imkânından yoksun kalmaktadır. Ancak, infaz sürecinin insanileştirilmesi⁷ ihtiyacı yanında, ıslah sürecindeki etki ve katkısı sebebiyle hukuk sistemleri, hükümlülerin dış dünya ile ilişkilerini ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Bu çerçevede, hükümlünün kurumda ziyaret edilmesi, mektup ve telefonla haberleşme hakkından yararlandırılması dışında, koşullu izinler sayesinde kurumdan geçici süreyle ayrılabilmesine de imkân tanınmaktadır. Cezanın infazına ara verilmediği veya infaz bütünüyle tamamlanmadığı halde, hükümlüye -refakatli veya refakatsiz- kurumdan ayrılma imkânı tanıyan özelliği sebebiyle, bu koşullu izinler, yeniden topluma kazandırmanın önemli bir boyutunu oluşturan “infazın gevşetilmesi” kavramıyla ilişkili

---

³ Balcioğlu, İbrahim, Şiddet ve Toplum, İstanbul 2001, s.203.

⁴ Hoebel, E. Adamson, The Law of Primitive Man (USA: Harvard University Press, 2006) s.143.

⁵ Toroslu, Haluk, Ceza Müeyyidesi, Ankara 2010, s.66 vd.

⁶ Hoebel, s.143. (Yazar, Amerikan Kızılderili kabilelerinden Şayenlerin toplumsal düzenlerine hâkim olan ilkeleri sıralarken suçluların ıslahı konusuna şu sözlerle değinir: “Rehabilitation of the recalcitrant individual after punishment is extremely important.”)

⁷ Cezanın infazı süreci devletin baskı gücünü en etkili olarak hissettirdiği bir alana tekabül etmektedir. Bu bakımdan insan vücudu yanında onuruna dokunma olasılığı da bulunmaktadır. Ancak insanın bir gün özgürlüğüne kavuşacağı muhakkak ise onu bu özgür topluma yeniden adapte etmek de devletin görevleri arasındadır. Walter, Michael, Strafvollzug, Köln 1999, s.336.

olarak ele alınmaktadır.⁸ Bir görevlinin refakati altında veya serbest olarak, çeşitli amaçlarla cezaevinden izinli çıkabilme olanağı bütün ülkelerde kabul edilmektedir.⁹

İnfazın gevşetilmesi, genellikle Batı Avrupa ülkelerinde son yirmi yılın cezaevi reformunun temel bir görünüşü, çeşitli reformlar vasıtasıyla dış dünya ile bağlantılar üzerinden kurumu açmaktır. Son dönemlerde Avrupa'nın doğusunda da infaz gevşemelerinin yürürlüğe konulduğu görülmektedir. Kurumun açılması, cezaevi ile bağlantılı bütün bir kurum olarak olumsuz görünüş şekillerini azaltır, büyük bir mali yük getirmeden gerçekleştirilebilir ve yeniden topluma dâhil olmayı teşvik eder. Örneğin, kontrol edilmeden uzun süreli ziyaretler (eş, ebeveyn, çocuklar), sınırsız mektuplaşmalar, medyaya ulaşma (televizyon vs.), yerel çevre ile ilişki ve yerel tesislerden yararlanma gibi¹⁰.

İnfaz kurumunda, belirli bir disiplin içinde yürütülen infaz faaliyeti, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini amaçladığından, uygulanan yeniden sosyalleştirme faaliyetleri ve dış dünya ile iletişim, zamanla infazın gevşetilmesine kadar gidecektir. İnfazın gevşemesinde, kendisinde yeniden sosyalleşme yönünde gelişmeler görülen hükümlüye, infaz kurumunda olduğu gibi, kurum dışında da geniş olanaklar sunulmaktadır. İnfazın gevşetilmesi konusu, -bütün hükümlüler bir gün özgürlüklerine kavuşacaklarından-cezanın infazından sonra tekrar topluma dâhil olmaları bakımından müebbet hapis cezası mahkûmları için de geçerlidir. Alman Anayasa Mahkemesi, bazı olaylarda infaz gevşemesinin reddedilmesini, Anayasa tarafından garanti edilen yeniden sosyalleşme esasının ihlali olarak değerlendirmiştir¹¹.

Kurum içinde infazın gevşetilmesine örnek olarak; oda ve koğuş kapılarının kilitlenmemesi, oda ve koğuş değiştirme, kurum içinde serbest dolaşma, bazı etkinliklere daha sık katılma, ziyaret ve iletişim sürelerinin artırılması ve açık ceza infaz kurumuna ayrılma gibi uygulamalar sayılabilir¹². Kurum dışı

---

⁸ Özbek, Veli Özer, İnfaz Hukuku, Ankara 2013, s.232; Yumak, Semih, "Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Topluma Yeniden Kazandırmak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Salıverilme", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 17, Nisan 2014, s.419 vd.

⁹ Şahin, Cumhur, "Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2, Haziran-Aralık 2001.

¹⁰ Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, Ankara 2008, s.285, Özbek, s.232.

¹¹ BVerfG NJW 1998, s.1133, Dünkel, Frieder/Snacken, Sonja, Strafvollzug im europaischen Vergleich; Probleme, Praxis und Perspektiven, ZfStrVo, 4/2001, s.200. Akt. Demirbaş, s.285.

¹² İnfazın gevşetilmesi aynı zamanda suçların önlenmesi ve suçluların suçtan arındırılmasında başvurulan hapis dışı önlem olarak, uluslararası belgelerde yerini almıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Aşgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları) iznin çeşitleri konusunda hükümler getirmiştir. Erdoğan, Oktay, İnfaz Hukuku, İstanbul 2008, s.878.

infazın gevşetilmesi örneklerinde ise; kurum dışında çalışmaya gönderme¹³ ve özellikle izinler öne çıkmaktadır. İzinler, koşullarının gerçekleşmesi hâlinde, hükümlüye kendisine yakın olanlarla kişisel ilişkiler sürdürmesini ve normal yaşam koşulları altında yolunu bulmasını mümkün kılan bir infaz gevşetilmesi durumudur. Böylece hükümlü, (refakatsiz) izin esnasında tamamen serbest ve denetimsizdir; bu izinler cezadan sayılan, terepatik, değerli bir tecrübedir. Hükümlüler için izin, çok yüksek bir değere sahiptir. Bu nedenle izne göndermeme, hükümlüyü ağır bunalımlara götürebileceği gibi mükâfat olarak izin verme onun sosyalleşmesi bakımından büyük katkı sağlar¹⁴.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda, hükümlülerin yararlanabileceği üç ayrı izin türü, “mazeret izni”, “özel izin” ve “iş arama izni” başlıkları altında ve Kanunun Yedinci Bölümünde ayrı ayrı düzenlenmiştir. “Özel izin” ve “iş arama izni” koşullu salıverilme öncesinde hükümlülerin dış dünya ile muhtemel uyum sorunlarını aşmalarına yardımcı olmak, bu çerçevede gerek aile bağlarını koruyup sürdürmelerine, gerekse tahliye sonrası ekonomik düzenlerini oluşturmalarına katkı sağlamak amacı temelinde karakterize olmuştur. Bu tür izinler, hükümlünün toplum içindeki yaşama tedrici bir dönüş yapması için tahliye öncesinde alınması gerekli tedbirler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, yakınların ölümü, ağır hastalığı veya afet durumunda verilen “mazeret izni”nde, insancıl düşünce ve ihtiyaçlar daha ağır basmaktadır. Bu insani öz, mazeret izinlerinin kapsamının, zaman içinde tutuklular bakımından da genişletilmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu makalede, hükümlü ve tutuklulara verilen mazeret izinlerinin, infaz hukukuyla ilgili uluslararası belgelerdeki yerine ve aile hayatına saygı hakkıyla ilişkili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarındaki ele alınış şekline değinildikten sonra, konu, ulusal hukukumuz bakımından irdelenecektir. Özellikle, 2011 ilâ 2013 yılları arasında ilgili yasal hükümlerin geçirdiği gelişim ve değişim seyri, 5275 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun” (CGTİHK), “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük” (Tüzük) ve “Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik” hükümleri temelinde ele alınacaktır.

I. ULUSLARARASI BELGELERDE MAZERET İZNI

Ceza adaleti sistemlerinin en önemli ve tamamlayıcı parçası olan infaz sistemleri, uluslararası ve/veya ulus üstü kurumların öteden beri ilgi sahası içinde olmuştur. Sözü edilen bu kurumlarca oluşturulan pek çok belgede, infaz sistemine hâkim olması gereken temel ilke ve amaçlar ile tutuklu ve

¹³ Alman Ceza İnfaz Kanunu (Strafvollzugsgesetz-StvollzG) m.11.

¹⁴ Demirbaş, s.285-286.

hükümlü hakları, farklı yönleriyle geniş biçimde ele alınmıştır. Bu belgelerin uluslararası/ulus üstü düzeyde bir normatif zemin oluşturduğu açıktır.

Ülkemizin kurumsal şemsiyesi altında bulunduğu Birleşmiş Milletler (BM) ile Avrupa Konseyinin (AK) konuyla ilgili belgeleri, politik bağlayıcılıkları nedeniyle kuşkusuz daha özel bir önem taşımaktadır. Bu bölümde, tutuklu ve hükümlülere verilen mazeret izinleriyle ilgili olarak önce BM ve AK belgelerine yansıyan temel ilkelere değinmeye çalışacağız.

A. BM Standart Kuralları

Konunun ele alındığı tarihçe en eski belgelerin başında “BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar”¹⁵ gelmektedir. Gerek bu, gerekse Konsey belgelerinde tutuklu ve hükümlü kavramları yanında, dilimize “mahpus” olarak çevrilebilecek olan “*prisoner*” ve benzeri kavramların tercih edilmiş olması dikkate değerdir. Özgürlüğü herhangi bir nedenle kısıtlanmış herkesin, farklı hukuk sistemlerindeki terminoloji tercihlerine bağlı olmaksızın belirlenen ilkelerin öznesi hâline getirilmesi isabetlidir.

Mahpusların infaz kurumlarında tutulmaları, ıslahları ve bu çerçevede dış dünya ile ilişkileri hakkında ayrıntılı düzenlemelere yer verilen BM Asgari Standart Kurallarda, mahpusun yakın akrabalarının ölümü veya ağır hastalığı 44. maddeye konu edilmiştir. “Ölüm, hastalık, nakil ve diğerlerinin bildirilmesi” başlığı altındaki maddenin ikinci paragrafında, önce mahpusun, yakın akrabalarının ölümü veya ağır hastalığından haberdar edileceği belirtilmiş; ardından, yakın akrabasının ölümcül hasta olması ve şartların elvermesi hâlinde mahpusun bu yakınına tek başına veya kendisine refakat eden biriyle ziyaret etmesine izin verilmesi kuralı benimsenmiştir. Kurallarda, yakın akrabasının ölümü üzerine mahpusa cenaze törenine katılım için verilebilecek izinlerden doğrudan ve açıkça söz edilmemiştir. Buna rağmen, ağır hastalık hâlinde verilebilecek bir iznin, ölüm hâlinde cenaze törenine iştirak amacıyla da verilebilmesi elbette mantığa uygun olanıdır ve bu yorum, kuralların ruhuna uygun davranmak kaydıyla hapisane yönetimlerinin metinden ayrılacaklarına değinen genel tespitlerle¹⁶ de uyumludur.

BM Asgari Standart Kurallarını değerli kılan en önemli husus, belgenin oldukça erken bir dönemde, 1955 yılında Cenevre’de toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş olmasıdır. Nitekim ulusal hukukumuzda, tutuklulara hasta olan yakınlarını ziyaret imkânını ilk kez getiren 27.04.2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanun’ un Adalet Komisyonu Raporu’nda bu yarım asırlık gecikmeye

---

¹⁵ https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf

¹⁶ BM Asgari Standart Kurallar, Genel Tespitler, m.4, a.g.k.

değnilmiş; hümanist değerlerin normlara aktarılması ve giderek ceza sisteminin insanileştirilmesi eğiliminin kurala yansıtılmasının, belki de yarım asır önceden sisteme aktarılması gereken bir unsur olduğu vurgulanmıştır.¹⁷

B. Avrupa Cezaevi Kuralları

AK Bakanlar Komitesinin tavsiye kararlarında¹⁸ infaza ilişkin konular çok geniş bir biçimde ele alınmış, mevzuat, politika ve uygulamada üye ülkelerde rehber edinilmesi tavsiye olunan ilkeler belirlenmiştir. Bu tavsiye kararlarının içinde en kapsamlı olanı ve kısaca “Avrupa Cezaevi Kuralları” olarak adlandırılan R (2006) 2 sayılı Tavsiye Kararında,¹⁹ insani sebeplerle tutuklu ve hükümlülere verilecek izinlerden de söz edilmektedir. Tavsiye Kararının “Hapsedilme Koşulları” başlıklı 2. Bölümünde yer alan, “Dış Dünya ile İlişki” alt başlığı altındaki altıncı ve yedinci paragraflar şöyledir:

“Herhangi bir yakın akrabasının ölüm veya ciddi hastalık haberi ilgili mahpusa hemen iletilmelidir.”

“Eğer koşullar elveriyorsa, bir mahpusun yalnız başına veya görevli eşliğinde hasta bir yakınına görmesine, bir cenaze törenine katılmasına veya diğer insani sebeplerle cezaevini terk etmesine izin verilmelidir.”

Komitenin; Ömür Boyu Hapis ve Diğer Uzun Süreli Cezalara Mahkûm Olanların Cezaevi İdaresince Yönetimi Hakkındaki R (2003) 23; Tehlikeli Tutuklu ve Hükümlülerin Hapsedilmesi ve İyileştirilmesi Hakkındaki R (82) 17 ve Cezaevlerinde İzin Konusuna İlişkin R (82) 16 sayılı tavsiye kararlarında ise doğrudan konuya ilişkin olmayan, ancak konuyla ilgili tamamlayıcı nitelikteki ilkelere yer verdiği görülmektedir.

Beş yıl veya üzerinde bir süreli hapis cezası infaz edilen kişilerin “uzun süreli mahkûm” olarak tarif edildiği R (2003) 23 sayılı Tavsiye Kararında,²⁰ ömür boyu hapis ve uzun süreli mahkûmların farklı kişisel özelliklerinin dikkate alınması (kişiselleştirme ilkesi); bu mahkûmlar arasında yalnızca cezaları nedeniyle ayırım yapılmaması (ayrımcılık yapmama ilkesi) gibi genel ilkelere yer verilmiş; “Risk ve İhtiyaç Değerlendirmesi” başlıklı bölümdeki 16 numaralı kuralla da, ne tehlikeli olma hâlinin ne de kriminojenik ihtiyaçların özünde durağan bir yapıya sahip olmadığı vurgulanarak, risk ve ihtiyaç değerlendirmelerinin, uygun eğitim almış personel tarafından aralıklarla tekrar edilmesi gereği

---

¹⁷ 2/241 ve 2/84 Esas sayılı Kanun teklifleriyle ilgili İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Adalet Komisyonu Raporları, TBMM, Sıra Sayısı: 136, s.19, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss136.pdf>, E.T. 31.10.2015.

¹⁸ Bu kararlara toplu olarak ulaşmak için bkz: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları, Ankara: Avrupa Konseyi, Y, 2011.

¹⁹ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>, E.T.30.10.2015.

²⁰ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=75267&Site=CM>, E.T. 30.10.2015.

belirtmiştir. Kararda, ömür boyu hapis ve diğer uzun süreli mahkûmiyetin zarar verici etkileriyle başa çıkmak amacıyla hükümlülerin aile bağlarının kopmaması için özel çaba gösterilmesi tavsiye edilmiştir.

Komitenin R (82) 17 sayılı Kararında²¹ da benzer biçimde, tehlikeli tutuklu ve hükümlülere, mümkün olabildiği ölçüde mutlak cezaevi kurallarının uygulanması tavsiye edilmektedir. Bakanlar Komitesinin R (82) 16 sayılı Tavsiye Kararı²² ise mahkûmlara izin verilmesinin, cezaevlerini insani hâle getireceğini ve hapsedilme koşullarını iyileştireceğinden söz etmektedir.

İnfaz sürecindeki izinlerin toplumla yeniden bütünleşmeyi kolaylaştırıcı etkilerine değinilen Kararda, üye devletlerin hükümetlerine aile ve diğer sosyal nedenlerle, mümkün olan en fazla şekilde mahkûmlara izin vermeleri tavsiye olunmakta, ayrıca izin taleplerinde gözetilmesi gereken bazı usulü güvencelere de yer verilmektedir. Buna göre, izin verilirken suçun niteliği ve ağırlığı, mahkûmiyetin süresi ve cezasının çekilen kısmı; mahkûmun kişiliği ve davranışları, varsa toplum için taşıdığı tehlike riski; içeride bulunduğu sürece değişmiş olması muhtemel ailevi ve sosyal durumu; iznin amacı, süresi ve gerekli koşulları dikkatle değerlendirilmelidir. Yine, izin talebi reddedilen mahkûma ret gerekçeleri en geniş ölçüde tebliğ edilmeli ve bu karara karşı yeterli başvuru (itiraz) vasıtaları sağlanmalıdır.

II. AİHM ve ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA MAZERET İZİNİ

Ülkemizin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) temelinde ulus üstü yargı yetkisini tanıdığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), konuyu ele aldığı pek çok kararıyla dikkate değer bir içtihat birikimi oluşturmuştur. Bu bölümde, AİHM içtihatlarına yansıyan olay ve yorumlara ayrıntılı biçimde değindikten sonra, konunun, Sözleşme sisteminin öngördüğü ikincilik (*subsidiarity*) perspektifinin bir ürünü olan ülkemizdeki bireysel başvuru kararlarındaki yansımalarına bakacağız.

A. AİHM İçtihatlarında²³ Mazeret izni

AİHM, yakın akrabaların ölüm veya ağır hastalığı üzerine tutuklu veya hükümlülere kullandırılan izinleri, AİHS' in 8. maddesiyle²⁴ güvence altına alınan "Özel ve aile hayatına saygı hakkı"yla ilişkili olarak ele almaktadır. Mahkeme, ziyaret hakkının kısıtlanması veya bir yakının cenaze törenine katılma isteğinin reddedilmesi üzerine kötü muamele yasağına dayanan

---

²¹ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=686961&Site=CM>, E.T: 30.10.2015.

²² <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=686951&Site=CM>, E.T: 30.10.2015.

²³ Bu bölümde atıfta bulunulan kararlara, Mahkemenin çevrimiçi veri tabanından (hudoc.echr.coe.int) ulaşılmıştır. E.T: 29-30.10.2015.

²⁴ Sözleşme ve maddenin, Mahkeme tarafından yapılan tercümesi için bkz: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, E.T: 30.10.2015.

şikâyetleri, bu tür kısıtlamalar Sözleşmenin 3. maddesi kapsamına girebilecek asgari seviyede bir ciddiyete ulaşmadığından, Sözleşmenin 8. maddesi kapsamında değerlendirmektedir.²⁵

Sözleşmenin 8. maddesinin ilk paragrafında, herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu vurgulandıktan sonra, ikinci paragrafında bu hakkın sınırlandırılma nedenlerine ve ölçülerine yer verilmiştir. Buna göre, hakkın kullanılmasında kamu makamlarının müdahalesi, ancak bu müdahalenin yasayla öngörülmüş olması; ulusal güvenlik, kamu güvenliği, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi gibi paragrafta sayılan nedenlerin varlığı ve bu nedenlere bağlı bir müdahalenin demokratik toplumun gereklerine uygunluğu hâlinde söz konusu olabilecektir.

Kişisel özgürlüğü ve bu çerçevede ailesiyle olan ilişkileri, işlediği bir suç sebebiyle kısıtlanan kişilerin bu haktan mutlak biçimde yararlanamayacakları ve hapsedilmeleriyle oluşan kamu müdahalesinin yukarıda değinilen koşulları ilkesel olarak taşıdığı açıktır. Nitekim tutukluluğu süresince büyükbabasının cenazesine katılmasına ve yine ölümünden önce hasta olan annesini ziyaretine izin verilmeyen bir başvuranın şikâyeti, Sözleşmenin 8. maddesinin, yine Sözleşmeye uygun biçimde hürriyeti kısıtlanmış kişilere, yakınlarını koşulsuz biçimde ziyaret hakkı garantisini vermediğine işaret eden AİHM tarafından “açıkça dayanaktan yoksun” olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur.²⁶

Ancak Mahkeme, her somut olayı kendi özgün koşulları içinde değerlendirme eğilimindedir. Sözleşmenin 5. maddesindeki güvencelere uygun biçimde özgürlükten yoksun kılınma olgusu, aile fertleriyle cezaevi ortamı dışında sosyal temas taleplerinin reddinde kategorik biçimde haklı bir gerekçe olarak kabul edilmemektedir. Nitekim vefat veya hastalık gerekçesiyle mazeret izni istekleri ulusal makamlarca geri çevrilen kişilerin yaptıkları başvurular üzerine, Mahkeme tarafından verilmiş, aşağıda değineceğimiz ihlâl kararları da bulunmaktadır.

Bir yakının ölümü veya ağır derecedeki hastalığı durumunda tutuklu ya da hükümlünün cenaze törenine katılma yahut hasta ziyareti gerçekleştirme talebinin reddedilmesi, Mahkeme içtihatlarında da kabul edildiği üzere, Sözleşmenin 8. maddesiyle koruma altındaki hakka “kamu makamlarının müdahalesi” niteliğindedir.²⁷ Ancak bir müdahalenin varlığı, her koşulda aile hayatına saygı hakkının ihlâli anlamına elbette gelmemektedir. İhlâl sonucuna

---

²⁵ Feldman v. Ukraine, 12/04/2012, App No: 42921/09, par. 17; Lind v. Russia, 02.6.2008, App No: 25664/05, par.88.

²⁶ Georgiou v. Greece, 13.1.2000, App No: 45138/98.

²⁷ Feldman v. Ukraine, par. 32; Schemkamper v. France, App. No: 75833/01, 18.10.2005, par. 31.

ulaşabilmek için, müdahalenin haklı olmadığı da ayrıca tespit edilmiş olmalıdır. Mahkeme, müdahalenin haklı olup olmadığını her somut başvuruda, üç ayrı kriteri değerlendirerek, müdahalenin yasallığı, meşruiyeti ve demokratik bir toplumda gerekliliği üzerinden test etmektedir. Bu kavram ve test araçlarının kapsam ve sınırları belirlenirken, AİHM içtihatlarındaki ölçülerin hatırd tutulması gerektiğini not etmekle yetiniyoruz.²⁸ Müdahalenin yasallığından, bir başka anlatımla yasal bir temele dayanmasından anlaşılması gereken, bireyin normal aile düzenini sürdürmesine engel teşkil eden hâlin hukukî bir dayanağının bulunmasıdır. Mahkeme, hükümlü ve tutuklular bakımından bu yasal temeli, kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün infazına veya tutukluluğa ilişkin ulusal düzenlemelere dayandırmaktadır.²⁹

Ne var ki, izin taleplerinin mutlak biçimde reddini gerektiren bir “yasal temel” müdahalenin haklılığına dayanak oluşturmamaktadır. Önemle not etmek gerekmektedir ki, ulusal hukuktaki düzenlemelerin, hürriyeti kısıtlanan kişilere insani nedenlerle mazeret izni verilmesi gibi bir imkânı hiçbir surette tanımaması, müdahalenin haklılığı konusunda Mahkemeyi ikna etmemektedir. Başvuranın, babasının cenazesine katılma isteğinin salt bu gerekçeyle reddedildiği somut olayda Mahkeme, mazeret izni talebinin koşulsuz biçimde reddini, devletin; her bir talebi kendi koşulları içinde değerlendirme ve bireyin bir yakınının cenazesine katılma hakkını kısıtlamasının demokratik bir toplumda gerekli olduğunu ortaya koyma konusundaki ödeviyle bağdaşır bulmamıştır.³⁰ Kararda, başvuruçunun kişisel durumunun ulusal makamlarca hiçbir şekilde değerlendirilmediği ve sadece mevzuatın böyle bir izne imkân vermediği gerekçesiyle talebinin reddedildiği vurgulanmıştır. Değinen ve ihlâl tespitiyle sonuçlanan bu karar, uygulamanın dayandırıldığı ulusal mevzuat bakımından bir yapısal sorunun varlığına işaret etmektedir. Müdahalenin meşruiyeti (meşru bir amaca dayanması), Sözleşmenin 8. maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki bir haklı nedenin varlığı anlamına gelmektedir. “Kamu güvenliği” veya “düzensizliğin ya da suçun önlenmesi” bu çerçevede Mahkemenin atf yaptığı ve yerinde bulunduğu nedenler arasındadır.³¹

Buraya kadar aktardıklarımızın bir özeti olarak, Mahkeme içtihatlarında, kişi özgürlüğünün kısıtlanmış olmasının aile hayatına bir müdahale; usulüne uygun bir tutukluluk veya hükümlülük hâlinin bu müdahalenin yasal/hukukî temeli; düzensizliğin ve suç işlenmesinin önlenmesi ya da kamu güvenliğinin sağlanması gibi amaçların da müdahalenin meşru nedeni olarak kabul

---

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Kilkelly, Ursula, Özel Hayata ve Aile Hakkına Saygı Gösterilmesi Hakkı (Almanya: Avrupa Konseyi Y.2001).

²⁹ Czarnowski v. Poland, 20/01/2009, App. No: 28586/03, par. 28; Ploski v. Poland, 12.2.2003, App No: 26761/95, par. 33.

³⁰ Feldman v. Ukraine, par. 35.

³¹ Czarnowski v. Poland, par. 28; Ploski v. Poland, par. 34.

edildiğini söyleyebiliriz. Geriye, bu yasal ve meşru nedene dayalı müdahalenin aynı zamanda “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığının test edilmesi kalmaktadır.

Müdahalenin demokratik bir toplumda gerçekten gerekli olup olmadığını test ederken Mahkeme, çekişmeli olguları nesnel bir ölçüyle davanın bütünü içinde ele almakta, ancak “gereklilik” olgusunun tespitinde davalı devletin takdir hakkını da inkâr etmemektedir.³² Bu ölçüyü Mahkeme, ilk olarak 7 Aralık 1976 tarihli *Handyside-Birleşik Krallık* davası sonucu verdiği kararda açıklamıştır.³³ Bireysel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, tutukluluk ve hükümlülüğün doğal sonucu olsa bile, yine de tüm bu kısıtlamaların demokratik bir toplumda gerekli olma gibi bir haklı nedene dayanmasında zorunluluk bulunmaktadır.³⁴ Gereklilik kavramı, müdahalenin zorlayıcı bir sosyal ihtiyaca yanıt vermesi ve özellikle gözetilen meşru amaçla orantılı olması anlamlarına gelmektedir.³⁵ Böyle bir gerekliliğin ve zorlayıcı bir sosyal ihtiyacın gerçekten var olduğunu ispat külfeti ise Devlete aittir.³⁶

İspat külfetinin devlete ait olması, izin talebinin reddedildiği durumlarda, olumsuz takdirin ikna edici gerekçelerinin ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır. Ulusal makamların bu yöndeki takdiri, daha genel anlamda müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekliliği” değerlendirilirken, muhakemenin bulunduğu aşama, işlenen suçun niteliği, başvuranın kişilik özellikleri, hastalığı veya vefatı izin talebine dayanak teşkil eden kişiyle akrabalığın derecesi ve iznin refakatli kullanılabilmesi imkânı gibi pek çok husus dikkate alınmaktadır.³⁷

Mahkeme önüne taşınan bir somut olayda, başvuran, hırsızlık suçundan tutuklanarak cezaevine konulmuştur. Cezaevinde bulunduğu zaman zarfında, birer ay arayla anne ve babasının vefat haberini alır; ancak, her iki cenaze törenine katılma isteği de reddedilir. İlkinde gerekçe, başvuranın, cezaevine geri dönme garantisi bulunmayan bir itiyadi suçlu oluşu, ikincisinde de buna ilâve olarak, kendisine isnat edilen suçun toplum için ciddi bir tehlike oluşturduğudur. İlginç olan bir nokta, her iki yazılı başvuru üzerine cezaevi idaresinin verdiği olumlu mütalaadır. Bu mütalaalardan ikincisinde, başvuranın cezaevindeki davranışları kusursuz olarak tarif edilmiştir.³⁸

Mahkemeye göre, izin talebinin ret gerekçeleri inandırıcı değildir. Özellikle, kaçma şüphesi veya toplum için tehlike oluşturma kaygıları, iznin refakate

---

³² Czarnowski v. Poland, par. 27; Ploski v. Poland, par. 31 & 35.

³³ Kil Kelly, 10 vd.

³⁴ Czarnowski v. Poland, par. 26; Ploski v. Poland, par. 35.

³⁵ Czarnowski v. Poland, par. 27.

³⁶ Czarnowski v. Poland, par. 26; Ploski v. Poland, par. 35.

³⁷ Lind v. Russia, par. 95.

³⁸ Ploski v. Poland, par. 11-22.

bağlı olarak verilmesiyle giderilebilir görülmüştür.³⁹ Mevzuatın refakatli izin imkânını sağlamasına rağmen, bu seçenek ulusal makamlarca değerlendirme konusu edilmemiştir.⁴⁰ Başvuranın şiddet içeren bir suçla itham edilmediğine ve tutuklandıktan yaklaşık iki yıl sonra tahliye edildiğine dikkat çeken Mahkeme, başvuranın tahliye ihtimali bulunmayan bir mahpus olarak da kabul edilemeyeceğine işaret etmiştir.⁴¹

Sonuç olarak Mahkeme, başvuranın izin taleplerinin reddedilmesinin zorlayıcı bir sosyal ihtiyaca dayanmadığı, gözetilen meşru amaçlarla orantılı da olmadığı gerekçesiyle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olma kriterini karşılamadığına, dolayısıyla ihlâl hükmetmiştir.⁴² Kişinin, anne-babasının cenazesine katılma hakkı sadece zorlayıcı nedenlerin varlığı ve bir başka çözüm bulunmadığı durumlarda geri çevrilebilir.⁴³ Mahkemenin bu ve benzeri kararlarında mazeret izninden bir ayrıcalık, bir imkân olarak değil açıkça bir hak olarak bahsetmesi not edilmesi gereken bir husustur.

Denetimli serbestlik şartlarını ihlâl etmesi üzerine, erteli bir yıllık hapis cezasının infazı için cezaevine alınan hükümlünün, babasının ölümü sebebiyle yaptığı izin başvurusunun reddine dayalı bir başka başvuruda Mahkemenin ulaştığı sonuç aynıdır.⁴⁴ Somut olayda hükümlünün isteği, cezaevinden ayrılmak için dayandığı nedenin özel bir önemi bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.⁴⁵ Nitekim mazeret izinlerini düzenleyen davalı ülkede yürürlükte bulunan, 1997 tarihli “Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun”un 141. maddesinde, bu tür izinlerde gözetilecek bir koşul olarak, “hükümlü için özel olarak önem taşıyan durum”lardan söz edilmektedir.⁴⁶ Kararda, aile içi şiddet nedeniyle

---

³⁹ Mahkeme, pek çok kararında taraf devletleri alternatif çözümleri aramaya teşvik etmekte; belirgin bir alternatif çözüm bulunmasına rağmen değerlendirilmemesini ihlâl tespitlerine dayanak kılabilmekte veya en azından bu durumu eleştiri konusu etmektedir. Başvuranın Rusya’da tutuklu, ötenaziyle ölüm gününü bekleyen hasta babasının ise Lahey’de bulunduğu oldukça ilginç bir olayda, izin verilmesi durumunda ülke dışına çıkacak olan başvuranın geri dönmeyebileceğine dair ulusal makamların kaygılarını anladığını ifade eden Mahkeme, karardaki değerlendirmesinin devamında, yine de Rus makamlarının Hollandalı yetkililerden yardım isteme imkânının bulunduğunu ancak bu imkânın dikkate alınmadığını not etme ihtiyacı duymuştur. Ancak, Mahkeme bu değerlendirmesini ihlâl gerekçesine dayanak kılacak kadar genişletmemiş; ulusal makamların, her şeye rağmen olayı AİHM’den daha iyi takdir edebilecek durumda olduklarını ve ulusal makamların ret kararlarında kendilerine tanınan takdir hakkının sınırlarını aşıp aşmadığını AİHM’ in belirleyebilecek durumda olmadığını vurgulamıştır. Bkz: Lind v. Russia, par. 97.

⁴⁰ Ploski v. Poland, par. 36.

⁴¹ Ploski v. Poland, par. 37.

⁴² Ploski v. Poland, par. 39.

⁴³ Feldman v. Ukraine, par. 34.

⁴⁴ Czarnowski v. Poland

⁴⁵ Czarnowski v. Poland, par. 11.

⁴⁶ Czarnowski v. Poland, par. 14.

hüküm giyen başvuruçunun çektiği hapis cezasının süresine, izin talebinde bulunduğu tarihte toplam infaz süresinin üçte birlik kısmını çoktan tüketmiş olduğuna, tehlikeli suçlu olduğu veya organize bir suç örgütü içinde eylemleri bulunduğu dair hiçbir delil bulunmadığına dikkat çekilmiş; işlediği bir suç nedeniyle daha önce tutuklanmamış veya hüküm giymemiş olan başvuranın, kaçma şüphesi bulunan bir itiyadi suçlu olarak değerlendirilemeyeceği vurgulanmıştır.⁴⁷

Mahkeme, ulusal makamların izin talebini reddederken, başvuranın durumunun “özellikle önemli” bulunmadığı değerlendirmesi için kayda değer bir gerekçe sunmadığını belirtmiştir. Ayrıca, benzer bir olay nedeniyle ihlâl hükmedilen aylar öncesindeki Ploski v. Polonya kararının, izin talebini reddeden infaz hâkimi tarafından dikkate alınmamış olması üzücü bulunmuştur.⁴⁸ İzin taleplerinin reddinde finansal veya lojistik sorunlar tek başına gerekçe olamazlar. Özellikle refakatli izinlerde karşılaşılan bu tür zorlukların farkında olan mahkeme, yine de, bireyin –özellikle- ebeveynlerinin cenaze törenine katılmasının sadece zorlayıcı bir neden varsa ve alternatif bir çözüm bulunamamışsa reddedilebileceğini teyit etmektedir.⁴⁹

AİHM, cezaevinde bulunan kişilerin dış dünya ile irtibatları bağlamında, taraf devletlerin Sözleşmenin 8. maddesinden kaynaklanan yükümlülüklerini değerlendirirken, olağan ve makul düzenlemeler yapan ulusal makamların takdir yetkilerini göz önünde tutmaktadır. Özel hayata saygı hakkının ihlâl edildiğini öne süren bir başvuran, kronik hasta olup, kendisini cezaevinde ziyarete gelemeyen babasını görebilmek için mazeret izni talebinde bulunmuş; ancak talebi, ilgili yönetmelikteki bir koşulu karşılamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.⁵⁰ Yönetmelikteki bu koşul, ziyaret edilmek istenen yakın akrabasının “ölümcül hastalığı”dır. Şikâyet, uygulamayla ilgili değil, aşırı kısıtlayıcı içeriği sebebiyle bizzat bu düzenleme aleyhine yapılmıştır. Mahkeme (o tarihte kabul edilebilirlik incelemesini yapan Komisyon), bu tür ziyaretlerin organize edilmesindeki idari külfeti göz önüne alarak, ilgili düzenlemede yer alan “yakın bir akrabasının ölümcül hastalığı” koşulunun mantıksız olmadığı gibi, 8. maddenin özündeki ilkelerle bir bağdaşmazlığı da bulunmadığına karar vermiştir.⁵¹ Sözleşmenin 8. maddesiyle koruma altına alınan hakkın özüne dokunacak biçimde açık bir çelişki/bağdaşmazlık taşımadığı sürece, iznin koşulları ve çerçevesini taraf Devletlerin belirleme yetkisini teyit eden bu karar, tarihi itibarıyla de dikkat çekicidir.

---

⁴⁷ Czarnowski v. Poland, par. 29.

⁴⁸ Czarnowski v. Poland, par. 30.

⁴⁹ Czarnowski v. Poland, par. 32.

⁵⁰ Boyle and Rice v. The United Kingdom, 27 Apr 1988, App No: 9659/82, 9658/82.

⁵¹ Boyle and Rice v. UK, par. 79 & 80.

Ne infaz edilmekte olan cezanın süresi, ne ilişkili olduğu suçun türü, ne de hükümlünün kişiliği tek başına talebin reddi için yeterli bir neden olarak görülmektedir. Başvuranın, trafik kazasında ağır yaralanan 11 yaşındaki kızını hastane ortamında ziyaretine izin verilmeme gerekçesi olarak gösterilen, infazı devam eden cezanın ağırlığı (adam öldürmeye azmettirme) ve cezaevi ortamındaki kaba davranışları gibi nedenler Mahkeme tarafından ikna edici bulunmamıştır. Mahkemeye göre bütün bu çekinceler, iznin refakatli olarak kullandırılması durumunda giderilebilir niteliktedir.⁵² Bununla birlikte, terör veya organize suçlardan tutuklu veya hükümlü olanlar bakımından Mahkemenin daha esnek bir yorum yapması ihtimâl dâhilindedir. Nitekim -doğrudan mazeret izinlerini konu almamakla birlikte- hükümlünün ziyaret hakkı üzerindeki kısıtlamaların tartışıldığı bir kararında Mahkeme, kısıtlamaların kaynağı olan ulusal düzenlemenin bireyin suç çevresiyle bağıni koparma amacını not etmiş ve aile ilişkilerinin kilit rol oynadığı özellikle mafya tipi organize suçluluğun kendine özgü karakterini dikkate aldığını belirtmiştir.⁵³

Özellikle ölüm söz konusu olduğunda, cenaze törenine katılma iznine konu olmak bakımından kişinin tutuklu veya hükümlü olması, hatta henüz gözaltı aşamasındaki bir şüpheli olması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Zimmet suçu nedeniyle yürütülen bir soruşturmada, üvey annesinin cenaze töreninin yapılacağı gün gözaltına alınan başvuranın, olayların seyrini önceden tahmin ederek alternatif bir düzenleme yapmasının beklenemeyeceğine değinen Mahkeme, başvuranın polis nezareti altında cenazeye katılmasına izin verilmesinin mantıksız olmayacağına işaret etmiştir.⁵⁴ Mahkeme, böyle bir ayarlama yetkililer için gerekli zamanın somut olayda çok kısıtlı olduğunun farkındadır; ancak, sorgunun yapıldığı yerle cenaze merasiminin yapılacağı yerin çok yakın olmasının bu görevi kolaylaştıracağı inancındadır.⁵⁵ Mahkemeye göre somut olayda yetkililer, başvuranın aile hayatı ve devam eden soruşturma ile ilgili çatışan çıkarlar arasında bir dengelemeye gitmek yerine, talebin gözaltı tedbirinin amacıyla bağdaşmadığı yönündeki bir değerlendirme yapmakla yetinmiştir.⁵⁶ “Demokratik bir toplumda gerekli olma” testini geçemeyen bu başvuruda da ihlâl kararı verilmiştir.

Bir diğer önemli nokta, tutuklu ve hükümlülerin mazeret izni taleplerinin reddi hâlinde bu karara karşı etkili bir başvuru mekanizmasının geliştirilmiş olmasıdır. Bu usuli güvenceden ilgililerin yoksun bırakılması, 8. maddeyle ilgili olarak esasa ilişkin bir ihlâlin bulunmadığı durumlarda bile, Sözleşmenin 13. maddesi kapsamında bir ihlâli gündeme getirebilecektir. Nitekim mazeret izni

---

⁵² Giszczak v. Poland, 29.11.2011, App. No: 40195/08, par.29.

⁵³ Marincola and Sestito v. Italy, 25.11.1999, App No: 42662/98

⁵⁴ Csaşy v. Hungary, 21.10.2014, App. No: 14447/11, par. 19

⁵⁵ Csaşy v. Hungary, par. 19.

⁵⁶ Csaşy v. Hungary, par. 20.

talebi reddedilen hükümlünün yaptığı başvuruda müdahalenin haklılığına kanaat getirerek aile hayatına saygı hakkının ihlâl edilmediğine hükmeden Mahkeme, infaz hâkiminin ret kararına sadece savcının itiraz hakkı bulunmasını etkili başvuru hakkının ihlâli saymıştır.⁵⁷

Diğer taraftan, mazeret izni talebinde bulunana hiç veya zamanında cevap verilmemesi ya da talebi kabul edilmiş olsa bile verilen iznin kapsamı ve koşulları hakkında gerektiği biçimde bilgilendirilmemesi doğrudan 8. maddenin -esastan- ihlâli sonucunu doğurabilecektir. Bu ihtimalin gerçekleştiği bir olayda, başvurucu vefat eden kızının cenazesine iştirak için izin talebinde bulunmuştur. Başvuran, törene elleri kelepçeli ancak zincirli prangasız olarak ve cezaevi giysileriyle değil normal kıyafetle katılmak arzusundadır; aksine bir görüntünün törenin huzurunu kaçıracağı inancındadır.⁵⁸ Başvuranın törene, güvenlik görevlilerinin refakatinde katılmasına infaz hâkimince izin verilir.⁵⁹ İzin sadece refakat koşuluna bağlandığı kararda, zincirli pranga ve kıyafet gibi ayrıntılardan söz edilmemektedir. İzin talebinin kabulüne ilişkin karardan sadece sözlü olarak bilgilendirilen başvurana, karar metni cenaze töreninden sonraki bir tarihte tebliğ edilmiştir.⁶⁰ Başvuranın iddiasına göre, cezaevi müdürü, kıyafet ve zincirli pranga konusundaki talebini reddetmiştir.⁶¹ Mahkeme aşamasında davalı Devlet, başvuranın, törene arzu ettiği biçimde katılabilecek olduğunu ifade eden cezaevi müdürünü yanlış anladığı iddiasını ileri sürmüştür.⁶²

Olayın özelliklerini dikkate alan Mahkeme, başvuranın cenaze törenine özel koşullar altında katılma talebine, zamanında ve uygun biçimde yanıt verilmemiş olmasını, Sözleşmenin 8. maddesiyle bağdaşmaz bulmuş ve ihlâl karar vermiştir.⁶³ Dikkat edilmelidir ki, ihlâl saptamasının dayanağı başvuranın bu yöndeki talebine olumsuz yanıt verilmiş olması değildir. Aksine, davalı Devlet, dava boyunca başvuranın talebinin kabul edildiğini, törene katılmaktan vazgeçmesinin cezaevi müdürünü yanlış anlamasından kaynaklandığı savunmasını yapmıştır.⁶⁴ İhlâl tespitine neden olan, başvuranın törene katılma koşulları hakkında vakitlice, açık ve anlaşılır bir biçimde bilgilendirilmemiş olmasıdır.⁶⁵

---

⁵⁷ Schemkamper v. France, par. 37-44.

⁵⁸ Giszczak v. Poland, par. 14.

⁵⁹ Giszczak v. Poland, par. 13.

⁶⁰ Giszczak v. Poland, par. 16.

⁶¹ Giszczak v. Poland, par. 14.

⁶² Giszczak v. Poland, par. 16.

⁶³ Giszczak v. Poland, par. 40-41.

⁶⁴ Giszczak v. Poland, par. 16.

⁶⁵ Giszczak v. Poland, par. 39.

B. Bireysel Başvuru Kararlarında Mazeret İzni

Bilindiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin öngördüğü ikincillik prensibine uygun olarak iç hukukumuzda oluşturulan Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolu, 23 Eylül 2012 tarihi itibarıyla işlemeye başlamıştır. Anayasanın 148. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, anayasal güvence altındaki temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlâli iddiasıyla yapılan başvuruları inceleyen Mahkeme, gerek usul gerekse esas bakımından AİHM içtihatlarının izinden yürümektedir.

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin, tutuklu ve hükümlülerin mazeret izinleriyle ilgili olarak konu ve değerlendirme çeşitliliğini sağlayabildiğini söylemek henüz mümkün değildir. Konuyla ilgili Mahkemenin –elbette şimdilik- iki kararı bulunmaktadır. Bunlar, Beşir Doğan Başvurusu üzerine verdiği 15.12.2015 ve Ahmet Çilgin başvurusu üzerine verdiği 17.01.2017 tarihli kararlardır.⁶⁶

İlk başvuruda, silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan tutuklu yargılanan başvuran, vefat eden ağabeyinin cenaze törenine katılmak için izin talebinde bulunmuş; törenin yapılacağı Diyarbakır İli Bağlar İlçesine bağlı köyde “*adres itibarıyla güvenliğin alınmasında emniyet ve asayiş yönünden riskli olduğu*” gerekçesiyle talebi reddedilmiştir.⁶⁷ Anayasa Mahkemesi, AİHM değerlendirmelerine benzer biçimde konuyu “aile hayatına saygı hakkı” temelinde ele almış⁶⁸, yine AİHM'nin test kriterlerini somut olaya uygulayarak bir sonuca ulaşmıştır. Bir başka anlatımla, müdahalenin varlığı, kanunî dayanağı, meşru amacı, demokratik bir toplumda gerekliliği ve ölçülülüğü ayrı ayrı değerlendirilmiş, sonuç olarak somut olayda bir ihlâl bulunmadığına karar verilmiştir.

Cezaevinde bulunmanın doğal sonucu olarak idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda daha geniş bir takdir yetkisi bulunduğu⁶⁹ işaret eden Mahkeme, demokratik toplum düzeninde gereklilik ve ölçülülük değerlendirmelerini önemli ölçüde güncel gelişmelere dayandırmıştır. Kararda, cenaze töreninin yapıldığı tarihlerde ve gidilmek istenen yerde yoğun terör olaylarının varlığına işaret edilerek, can kayıplarına neden olan bu terör eylemleri nedeniyle başvuruçunun ve refakatine verilecek güvenlik güçlerinin yaşam hakkı ve vücut bütünlüklerine yönelik risklerin önüne geçilmesi, silahlı terör örgütüne üye olmak suçu isnadıyla tutuklanmış olan

---

⁶⁶ AYM İkinci Bölüm Beşir Doğan Kararı, 15.12.2015, Başvuru No: 2013/2335; Ahmet Çilgin Kararı, Başvuru No: 2014/18849; Karar metinlerine erişim için bkz: Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr, E.T: 7.4.2017.

⁶⁷ Beşir Doğan Kararı, par. 7–10.

⁶⁸ Aynı karar, par. 19.

⁶⁹ Aynı karar, par. 29.

başvurucunun kaçmasının önlenmesi, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması amacıyla kamu makamlarının takdir yetkisini somut olayın özelliklerine uygun biçimde kullandığı ifade edilmiştir.⁷⁰ Mahkemeye göre derece mahkemeleri, buldukları yerin güvenlik risklerini daha iyi takdir edebilecek durumdadır.⁷¹ Sonuç olarak, başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına yönelik kısıtlamanın, kamu düzeninin korunması ve güvenliğin sağlanması amacı bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğuna kanaat getiren⁷² Mahkeme, somut olayda ihlâl bulunmadığına⁷³ hükmetmiştir.

İkinci başvurunun dayanağı olan olay ve değerlendirmeler de benzerdir. Başvuranın vefat eden oğlunun cenaze törenine katılma isteğinin, sevk güzergahı üzerindeki güvenlik riskleri nedeniyle geri çevrilmesini, refakat görevlilerinin yaşam hakkı ile başvurucunun aile hayatına saygı hakkı arasındaki dengeyi gözeterek değerlendiren Mahkeme, başvuranın infaz rejimi içindeki “tehlikelilik” halini de dikkate alarak, derece mahkemesinin kararında bir keyfilik bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.⁷⁴

Kararda, derece mahkemelerinin buldukları yerdeki güvenlik risklerini daha iyi takdir edebileceklerine de değinilmiş, mahkemenin gerekçeli takdirinin başvurucunun çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bulunması gereken adil dengeyi de gözettiği belirtilmiştir. Somut olaydaki kısıtlamanın, yaşam hakkı ile kamu düzeninin korunması ve güvenliğin sağlanması amaçları bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygunluğu tespit edilerek ihlal bulunmadığı belirtilmiştir.⁷⁵

III. ALMAN HUKUKUNDA İNFAZIN GEVŞETİLMESİ VE MAZERET İZİNİ⁷⁶

Almanya’da hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı konusunda infazın gevşetilmesi müessesesine yer verilmiştir. Alman Ceza İnfaz Kanunu’nun (Strafvollzugsgesetz-StVollzG) infazın gevşetilmesi başlığını taşıyan 11. maddesinde⁷⁷ infazın gevşetilmesi tedbirleri olarak hükümlünün çalışmasına

⁷⁰ Aynı karar, par. 46.

⁷¹ Aynı karar, par. 46.

⁷² Aynı karar, par. 47.

⁷³ Aynı karar, par. 48.

⁷⁴ Ahmet Çilgin Kararı, par. 52

⁷⁵ Aynı Karar par. 53

⁷⁶ Alman İnfaz Hukukunda Hükümlü Mazeret İzni ilgili kanun metinlerinin çevirisi ve karşılaştırılması suretiyle oluşturulmuştur. <http://www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/BJNR005810976.html>. E.T. 2.4.2016.

⁷⁷ Alman Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 11. Madde metni:

§ 11 İnfazın Gevşetilmesi

(1) “İnfazın gevşetilmesi olarak özellikle mahkum hakkında şu düzenlemeler yapılabilir;

1. İnfaz kurumu dışında ancak gözetim altında veya gözetim altında olmaksızın bir işte çalışma,

müsaade edilmesi ve çeşitli sebeplerle infaz kurumu dışına çıkmasına izin verilmesi konuları düzenlenmiştir⁷⁸. Aynı kanununun 12. maddesinde⁷⁹ mahkûmun özel bir sebebin varlığı hâlinde izinli olarak ceza infaz kurumu dışına çıkarılabileceği düzenlenmiştir. Alman Ceza İnfaz Kanunu'nun 13. maddesinde⁸⁰ izinle ilgili genel kurallar yer alırken, 14. maddede⁸¹ iznin kullandırılmasından sarf-ı nazar edilebilecek hâller açıklanmıştır.

Hükümlülere normal hâllerde izin kullandırılması için gerekli şartlar şunlardır:

- a) Mahkûmun firar etmesi ya da başka suç işlemesi tehlikesi bulunmamalıdır.
- b) İzin kullanmaya mahkûmun muvafakati olmalıdır.
- c) Ceza infaz kurumu müdürünün onayı bulunmalıdır.

2. İnfaz kurumunu belli süreler için gözetim altında (refakatli) veya gözetim olmaksızın (refakatsiz) terk edebilme (izin),

(2) İnfazın gevşetilmesi tedbirleri, mahkûmun firar etmesi ya da başka suç işlemesi tehlikesi mevcut değilse ve buna mahkûmun muvafakati var ise uygulanabilir."

⁷⁸ Alman infaz hukukunda akıl hastalığı veya hastalık sebebiyle infazın geri bırakılması konusu Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (Strafprozessordnung-StPO) m.455'de düzenlendiği halde infazın gevşetilmesi konusu Alman Ceza İnfaz Kanununda düzenlenmiştir. Laubenthal, Klaus/Nestler, Nina, Strafvollstreckung, Würzburg 2010, s.96.

⁷⁹ Alman Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 12. Madde metni:

§ 12 Özel bir sebebin varlığı hâlinde çıkma

"Özel bir sebebin zaruret teşkil ettiği hâllerde, mahkûmun rızası olmasa dahi mahkum ceza infaz kurumundan çıkarılabilir".

⁸⁰ Alman Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 13. Madde metni:

§ 13 İzin

1) "Hükümlü 1 yıl içinde 21 takvim gününe kadar izni kullanabilir. Bu kanunun 11. Maddesinin 2. Fıkrası hükmü saklıdır.

2) İzinin kullanılması kural olarak mahkûmun en az 6 aydır ceza infaz kurumunda bulunmuş olması şartına bağlıdır.

3) Müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar da ceza infaz kurumunda 10 yıldan beri sürdürmeye uğramaksızın (iyi hâlli olarak) kalmış olmaları veya açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşımaları hâlinde bu izinden yararlanabilirler."

⁸¹ Alman Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 14. Madde metni:

§ 14 İzinin kaldırılabilmesi haller

(1) "Ceza infaz kurumu müdürü mahkumun infazın gevşetilmesi ve izin hususlarını düzenlemeye yetkilidir.

(2) Ceza infaz kurumu müdürü şu hâllerde infazın gevşetilmesine veya iznin kesilmesine karar verebilir;

1 iznin verilmesinden sonra ortaya çıkan gelişmeler güvenliğinin sağlanamayacağını göstermekte ise

2 mahkum bu tedbirleri kötüye kullanmışsa

3 mahkum bu konudaki talimatlara uygun davranmamışsa

Ceza infaz kurumu müdürü, bu işlemlere onay verdikten sonra şartların değişmesi hâlinde geleceğe dönük olarak infazın gevşetilmesi ve izin tedbirlerini geri alabilir."

d) Hükümlü 1 yıl içinde 21 takvim gününe kadar izni kullanabilir.

e) Mahkûmun en az 6 aydır ceza infaz kurumunda bulunmuş olması gerekir.

f) Müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar da ceza infaz kurumunda 10 yıldan bu yana soruşturmaya uğramaksızın (iyi hâlli olarak) kalmış olmaları veya açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşımaları hâlinde izinden yararlanabilirler.

g) Kural olarak izin hakkı açık ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmlar içindir. Ancak özel hâllerdeki izin hakkı kapalı infaz kurumunda bulunan mahkûmlara da tanınır.

h) Ceza infaz kurumu müdürü şu hâllerde infazın gevşetilmesine veya iznin kesilmesine karar verebilir:

İznin verilmesinden sonra ortaya çıkan gelişmeler güvenliğin sağlanamayacağını göstermekte ise, mahkûm bu tedbirleri kötüye kullanmışsa, mahkûm bu konudaki talimatlara uygun davranmamışsa. Ceza infaz kurumu müdürü, bu işlemlere onay verdikten sonra şartların değişmesi hâlinde geleceğe dönük olarak infazın gevşetilmesi ve izin tedbirlerini geri alabilir.

Konumuz bakımından esasen önemli olan özel ve olağandışı hâllerde izin kullanılması konusu ise Alman Ceza İnfaz Kanunu (StVollzG) m.35'de düzenlenmiştir⁸². Buna göre özel sebeplerin varlığı, akrabalardan birinin ölümü veya yaşamsal tehlike içeren bir hastalığının bulunması hali olarak öngörülmüştür. Bu özel sebeplere bağlı olarak yılda 7 güne kadar izin imkânı getirilmiştir. Özel sebeplerin varlığı hâlinde iznin kullanılmasında, genel izin şartlarının, özel izin şartları ile uyuşması gerekmektedir.

---

⁸² Alman Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 35. Madde metni:

§ 35 İzin, Önemli bir sebebin varlığı hâlinde (izinli) çıkma (madde başlığı)

1) *“Önemli bir sebebin varlığı hâlinde infaz kurumu yöneticisi mahkûmun infaz kurumundan çıkışına müsaade edebilir ya da 7 güne kadar izin verebilir. Ancak bu izin, diğer önemli sebeplerden olan, bir aile ferdinin ölümü ya da yaşamsal tehlike oluşturan (ölümcül) bir hastalığının varlığı hâllerinde kullanılır ve bir yılda yedi günü geçemez. Kanunun 11. Maddesinin 2. fıkrası, 13. Maddesinin 5. Fıkrası ve 14. Maddenin bu maddeye uygun olan düzenlemeleri bu özel izin hâlinde de uygulanır.*

2) İlk fıkrada belirtilmiş izinler, hükümlünün düzenli izinlerinden mahsup edilmez.

3) *Madde 11’in ikinci fıkrasında ifade edilen sebepler dolayısı ile hükümlünün izin veya çıkışına müsaade edilmeyecek ise bu durumda infaz kurumu müdürü mahkûmun iznini kullanmasını uygun şartlarla sağlayabilir.*

Buna ilişkin ilgili giderler mahkûm tarafından karşılanır. Eğer bu şekilde izin kullanılması, mahkûmun ıslahı veya sosyalleşmesine engel teşkil ederse bu izin kullanılmaz.”

Hükümlülere özel sebeplerin varlığı hâlinde izin kullandırılması için gerekli şartlar ise aşağıdadır:

a) Akrabalardan birinin ölümü veya ölümcül (yaşamsal tehlike oluşturan) hastalığının bulunması.

b) Mahkûmun talebinin bulunması (genel şartlar içerisinde).

c) İnfaz kurum müdürünün onayının bulunması.

d) Mazeret izin süresi bir yılda yedi günü geçemez.

e) Bu yedi günlük süre mahkûma diğer hâllerde verilen yıllık yirmi bir gün izinden mahsup edilmez.

f) İzin verilmesine ilişkin genel kurallar mazeret izninin özelliklerine aykırı olmadıkça bu durumda da uygulanır.

g) Mahkûmun firar etmesi ya da başka suç işlemesi tehlikesi olsa dahi kurum müdürü gerekli önlemleri alarak izin verebilir (refakatli izin).

h) Mahkûmun en az 6 aydır ceza infaz kurumunda bulunmuş olması veya müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar için ceza infaz kurumunda 10 yıldan bu yana soruşturmaya uğramaksızın (iyi hâlli olarak) kalmış olmaları veya açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarının varlığı gerekmez.

i) Ceza infaz kurumu müdürü şu hâllerde infazın gevşetilmesine veya iznin kesilmesine karar verebilir: İzin verilmesinden sonra ortaya çıkan gelişmeler güvenliğin sağlanamayacağını göstermekte ise, mahkûm bu tedbirleri kötüye kullanmışsa, mahkûm bu konudaki talimatlara uygun davranmamışsa.

Türk infaz hukukundaki mazereti izni ile karşılaştırma yapıldığında Alman İnfaz Kanunu'nun daha genel ve esnek düzenlemeler içerdiği görülmektedir. Özellikle izne karar verecek merci bakımından infaz kurumu müdürünü yetkili sayarak, bu konuda kolaylık sağladığı söylenebilir⁸³. Alman hukukunda refakatli refakatsiz izin ayrımı açık bir şekilde yapılmasa da kurum müdürüne mahkûmun firar etmesi veya suç işlemesi tehlikesi karşısında yetki verilmiş olması, refakat durumunu ifade etmektedir. Alman hukukunda bir yılda yedi güne kadar izin verme durumu söz konusu iken, bu iznin diğer izin sürelerinden mahsup edilemeyeceği düzenlenmiştir. Türk hukukunda ise yakın akrabanın ölümü hâlinde yol süresi hariç iki güne, hastalık hâlinde ise yol süresi hariç bir güne kadar izin verilmektedir ve kanunda bu sürelerin diğer izin sürelerinden

---

⁸³ Türk hukukunda bu konuda taleplerin alınması, takibinin yapılması ve Cumhuriyet başsavcılığına ulaştırılması ve iznin oradan alınarak ayrı bir yerde bulunan kurumda uygulanması dikkate alındığında Almanya düzenlemesinin daha pratik olduğu söylenebilir. Ancak Türk hukukunda yakın zamanda bu konuda yaşanan gelişmeleri göz önünde bulundurduğumuzda bunun sakıncaları da yadsınamayacaktır.

mahsup edilip edilmeyeceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Türk hukukunda izin süresinde kalınacak yer dahi ayrıntılı olarak düzenlendiği hâlde Alman Hukuku'nda bu kadar kazuistik bir düzenlemeye gidilmemiştir.

IV. TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA HÜKÜMLÜ VE TUTUKLUNUN MAZERET İZİNİ HAKKI

A. Genel Olarak

Hukukumuzda hükümlü ve tutuklulara verilen mazeret izinleri, temel olarak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 94 ve 116. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun'un yürürlüğe girdiği ilk dönemde sadece hükümlülerin, oldukça kısıtlı biçimde yararlanabildiği bu hak, 2011 yılından sonra yapılan bir dizi yasal değişiklik sayesinde genişletilmiş, kapsama tutuklular da dâhil edilmiştir⁸⁴.

Hükümlülere verilen mazeret izinleri CGTİHK' nın 94. maddesi ile Ceza İnfaz Kurumları'nın Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirleri'nin İnfazı Hakkında Tüzüğün 138 ve 139. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunun madde gerekçesinde çağdaş infaz sistemlerinde, hükümlülerin aileleriyle ilişkilerinin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesinin, hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasında etkili olduğuna işaret edilmiştir.⁸⁵ İnfaz sürecinde verilen izinlerin, hükümlünün resosyalizasyonundaki kilit önemine karşın, hükümlünün bir yakınının ölümü veya hastalığı durumunda kullanılan mazeret izinlerinde insanî ihtiyaç ve beklentilerin daha ağır bastığı kuşkusuzdur. Nitekim 5275 sayılı Kanun'un 94 ve 116. maddelerinde önemli değişiklikler yapan 6301 sayılı Kanun'un Adalet Komisyonu Raporu'nda, mazeret izinleri, hükümlülerin dış dünya ile bağlarının güçlendirilmesine yardımcı bir araç olmanın ötesinde, açıkça temel bir hak olarak tanımlanmıştır⁸⁶.

Önemli ölçüde “infaz süreci” esas alınarak kurgulanan 5275 sayılı Kanun'da tutukluluk ve tutuklularla ilgili doğrudan, ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemiştir. Tutuklularla ilgili özellik arz eden hususlar Kanun'un 111 ilâ 116. maddelerinde düzenlenmekle yetinilmiş; ancak, 116. maddenin ilk fıkrasında, Kanun'un tatbik sahasını tutuklular bakımından genişleten bir atıfta bulunulmuştur. Hükümlülerle ilgili belirli maddelere, hak ve

---

⁸⁴ “Hukuk tarihimizde de hükümlülere zaman zaman verilecek izinlerle aile bağlarının takviyesi ya da özgür ortama intibaklarının sağlanması hedeflenmiştir.” Avcı, Mustafa, Hukuk Tarihimizde Hapis, Ankara 2014, s.295.

⁸⁵ Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, TBMM Sıra Sayısı 710, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss710m.htm>, E.T: 18.10.2015.

⁸⁶ Karakaş Doğan, Fatma, Ceza İnfaz Hukukunda Güncel Gelişmeler Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Hapis Cezasının İnfazı-Hapis Cezasının İnfazının Ertelenmesi-İzinler-Eş Ziyareti, Ceza Hukuku Dergisi (CHD), Y. 8, S.23, Aralık 2013, s.61 (53-70).

yükümlülüklerine sayma yoluyla atıfta bulunulan bu fıkrada, işaret edilen hükümlerin “tutuklulukla bağdaşır nitelikte olanları”nın tutuklular hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

Başlangıçta tek fıkradan ibaret olan 116. maddede, tutukluların izin hakkına herhangi bir atıf yapılmamıştır. Özellikle refakatsiz izin hakkının, kaçma veya delilleri karartma şüphesine dayanan tutukluluk olgusuyla bağdaşmaz karakteri açıktır. Buna karşın, en azından hükümlülerin yararlandırıldığı 94. maddenin ikinci fıkrasındaki refakatli mazeret izninin tutuklular bakımından da kıyasen uygulanabileceği düşünülebilirse de, 116. maddede tüketici biçimde sayılanlar arasında mazeret iznine yer verilmeyişi karşısında, 2011 yılına dek tutukluların bu imkândan yararlanabilmeleri söz konusu olmamıştır. 2011 yılından sonra yapılan yasal değişikliklerle tutukluların, önce bazı yakınlarının cenaze törenlerine katılmaları, daha sonra yine bazı yakınlarını ağır hastalık hâllerinde ziyaretleri, yasal dayanak kazanmıştır⁸⁷.

Tutuklulara yakınlarının cenazesine katılma veya ağır hastalığı bulunan yakınlarını ziyaret etme amacıyla izin verilmesi, 5275 sayılı Kanun’un 116. maddesine 2011 yılından sonra yapılan kanun değişiklikleriyle eklenen fıkralarda düzenlenmiştir. Tutuklulara bazı yakınlarının ölümü nedeniyle mazeret izni hakkını getiren (5275 sayılı Kanun’un 116. maddesine ikinci fıkrayı ekleyen) 6217 sayılı Kanun’un ilgili madde gerekçesinde, 116. maddenin birinci fıkrasında atıfta bulunulan düzenlemeler arasında mazeret iznini konu alan 94. maddenin bulunmadığına değinilmiş; hükümlüler bakımından kabul edilen mazeret nedenlerinin, tutuklular bakımından da haklı ve geçerli olduğu; düzenlemeyle, mevcut bir eşitsizliğin giderilmesinin amaçlandığı vurgulanmıştır.⁸⁸ Tutuklulara bazı yakınlarını ağır hastalıkları sebebiyle ziyaret amacıyla izin verilebilmesi imkânını getiren 6301 sayılı Kanun teklifinin genel gerekçesinde ise, insanî beklentilere çözüm bulabilme amacından söz edilmiştir.⁸⁹

5275 sayılı Kanun’un 116. maddesinin ikinci fıkrası cenazeye katılma, üçüncü fıkrası hastalık sebebiyle yapılacak ziyaretlere ilişkindir. Dördüncü fıkrada ise, izin süresi içinde gece konaklaması yapılması gerektiğinde, nerelerde konaklanabileceği ve buna hangi makamın karar vereceği gösterilmiştir. Maddeye, 24.1.2013 tarihli ve 6411 sayılı Kanun’la eklenen beşinci fıkrada, dördüncü fıkra ile hükümlülere verilen mazeret izinleriyle ilgili 94. maddenin

---

⁸⁷ Aldemir, Hüsnu, Türk İnfaz Hukuku ve İnfaz Yargılaması, Ankara 2012, s.392.

⁸⁸ Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 725, Madde Gerekçeleri, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss725.pdf>, E.T: 18.10.2015.

⁸⁹ 6301 sayılı Kanununun Adalet Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 136, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss136.pdf>, s.19, E.T: 19.10.2015.

ikinci fıkrasına ilişkin usûl ve esasların çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alındığından, “Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik”⁹⁰ hükümlerinin, konu incelenirken göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Keza, Kanun’un 93. maddesinin ikinci fıkrasında, izinlerin kullanılmasıyla ilgili ayrıntıların Tüzük’te gösterileceği hükme bağlandığından, -zaman içindeki kanun değişiklikleri karşısında önemli ölçüde güncelliğini yitirmiş olmakla beraber- Tüzük’te yer alan düzenlemelerin de hatırdta tutulması gerekmektedir.

Aşağıda öncelikle, hükümlülerin yararlanabildiği refakatsiz mazeret izinlerine kısaca değindikten sonra, uygulaması daha yaygın olan ve gerek hükümlüler, gerekse tutukluların yararlanabildiği refakatli mazeret izinlerini detaylı biçimde inceleyeceğiz. Bu noktada, iznin refakatli olmasının, izinden yararlanan hükümlü veya tutuklunun, kurum dışında bulunduğu sürece dış güvenlik görevlilerinin gözetimi, denetimi ve kontrolü altında tutulması anlamına geldiğini hatırlatalım.

Tutuklulara verilecek mazeret izinleri, Kanun’un 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında, tutukluluğun niteliğinden kaynaklanan farklılıklar dışında hükümlüler hakkındaki 94. maddede yer alanlara benzer şartlara bağlandığından, gereksiz tekrarların önüne geçmek için konuyu birlikte ele alacak; ancak, hükümlülük ve tutukluluk bakımından öngörülen farklı koşullara yeri geldikçe temas edeceğiz.

B. Refakatsiz mazeret izinleri

Hükümlünün herhangi bir dış güvenlik görevlisinin refakati olmaksızın, Kanun’da öngörülen nedenlerle ve yol süresi hariç 10 güne kadar kullandığı izin türü, 5275 sayılı Kanun’un 94. maddesinin ilk fıkrası ile Tüzüğün 138. maddesinde düzenlenmiştir. 5275 sayılı Kanun’un ilk yürürlük tarihinden itibaren varlığını koruyan düzenleme, herhangi bir yasal değişiklik söz konusu olmaksızın günümüze kadar gelmiştir.

Bu izin türü, hükümlülere özgüdür. Tutuklulara, hükümlülerin aksine, refakatsiz mazeret izni verilmesi, hiçbir koşulda söz konusu değildir. Tutuklama, soruşturma evresindeki, kaçma veya delilleri karartma şüphesine dayalı bir tedbir olma özelliği gösterdiğinden, tutukluya dış güvenlik görevlisinin refakat şartı aranmaksızın mazeret izni verilmesinin çelişki ve mahsurları açıktır. Ayrıca, kimlere izin hakkı tanınacağını gösteren 93. maddede yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunanlar açıkça istisna tutulmuş olduklarından, bu kurumlarda barındırılan hükümlülerin bu izin türünden yararlanmaları mümkün değildir.

---

⁹⁰ Yönetmelik, 28.6.2013 tarihli ve 28691 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Refakatsiz izinde temel koşul, hükümlülük süresinin beşte birinin iyi hâlde geçirilmiş olmasıdır.⁹¹ Kanun ve Tüzük “iyi hâlli”liği doğrudan tarif etmiş değildir. Bununla birlikte, koşullu salıverilmede iyi hâlin saptanmasına ilişkin, Kanun’un 89. maddesi ile 133 ve 134. maddeleri, “ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyma”, “haklarını iyi niyetle kullanma”, “yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirme”, “uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olduğunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare kurulunca saptanmış bulunması” ve “kaldırılmamış disiplin cezası bulunmaması” gibi iyi hâlin belirlenmesinde dikkate alınacak kriterler belirlemiştir. Bu özellikleri dikkate alındığında, refakatsiz mazeret izinleri, hükümlülere insanî nedenlerle tanınmış bir hak olmaktan çok, infazda belirli bir aşamayı geçmiş ve ıslah yoluna girdiği konusunda tereddüt bulunmayan hükümlüler için getirilmiş bir “imtiyaz” olma özelliğiyle öne çıkar. Bu nedenle bu izin türüne ve şartlarına genel hatlarıyla değinmeyi, uygulaması daha yaygın olan refakatli izinler üzerinde yoğunlaşmayı tercih ettik.

Refakatsiz mazeret izinlerini refakatli olanlardan ayıran önemli farklardan biri iznin kapsamı, diğeri sebebi, bir diğeri ise iznin süresiyle ilgilidir. Ölüm sebebinde refakatsiz izinler, ayrıntılarına aşağıda değineceğimiz üzere, ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarıyla ilgili olarak verilebilmekteyken, refakatsiz izinlerde bu “ana, baba, eş, kardeş veya çocuğun ölümü”yle sınırlı tutulmuştur. Buna karşın, sayılanların yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâlleri dışında, depresyon, su baskını, yangın gibi felâketler nedeniyle zarara uğramaları da izin sebepleri arasına alınmış, verilecek iznin süresi ise ulaşım için gerekli olan hariç “on güne kadar” şeklinde belirlenmiştir.

Refakatsiz mazeret izni, ölüm hâlinde ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığı’nın onayı ile diğer sebeplerin varlığı hâlinde ise kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet Başsavcılığı’nın önerisi ve Adalet Bakanlığı’nın onayı ile verilecektir.

94. maddenin ilk fıkrasında koşulları gösterilen refakatsiz mazeret izinlerini, refakatli mazeret izinlerinden ayıran son ve dikkat çekici bir fark ise ağır hastalık sebebiyle verilen mazeret izinleri bakımından, kanun değişiklikleri sebebiyle güncelliğini yitiren ancak yürürlüğünü koruyan Tüzük hükümlerindedir. Mazeret iznine ilişkin ayrıntıların gösterildiği Tüzük’ün 138. maddesinin dördüncü fıkrasının (d) bendi hükmüne göre, hastalığı belgeleyen resmî raporun, biri hastalığın uzmanı olmak üzere en az iki uzman hekim tarafından imzalanmış olması gerekmektedir. Oysa hükümlü ve tutukluların

---

⁹¹ Esasen bu koşul, refakatsiz mazeret izinlerine özgü olmayıp, hükümlülerin salıverilme öncesi dış dünya ile uyumlarını sağlama amacıyla karakterize olan özel izin (m.95) ve iş arama izninde (m.96) de infazın belirli bir aşamasına gelmiş olması aranmaktadır.

refakatsiz mazeret izinlerini düzenleyen Kanun hükümlerinde (m.94/2-b; m.116/3) önemli ve ağır hastalık hâlinin açıkça “sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi” gereğinden söz edilmektedir. Hükümlülerin refakatsiz mazeret izinlerini düzenleyen 94. maddenin birinci fıkrasında benzer bir koşula yer verilmediğinden, Tüzük hükmünün bu izin türüyle sınırlı olarak yürürlükte bulunduğunu kabul etmek gerekmektedir. Sağlık mazeretine dayalı refakatsiz izinlerde daha hafif bir ispat koşulunun aranmasında, esaslı bir mahsur bulunduğundan söz edilemeyeceği kanaatindeyiz. Cezasının belirli bir bölümünü kapalı kurumda çekmiş ve iyi hâl gösteren hükümlüyü, ıslah yoluna girmiş kabul eden Kanun’un, refakatsiz izinleri kapsam, sebep ve süre yönünden farklı düzenleme tercihi karşısında da bu, önemsiz bir ayrıntı sayılmalıdır.

Refakatsiz izinlerle ilgili olarak hatırdta tutulması gereken son bir nokta, açık ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin, Kanun’un 94. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen, kural olarak refakatli kullanılabilinecek mazeret izinlerini, Tüzük ve Yönetmelik hükümleri doğrultusunda refakatsiz kullanacak olmalarıdır. Yönetmelikte, hükümlülerin yanı sıra tutuklulardan da bahsedilmiş ise de tutuklanan şüphelilerin açık kurumlarda barındırılmasına imkân yoktur.

C. Refakatli mazeret izinleri

Hükümlü ve tutukluların, dış güvenlik görevlilerinin refakati altında, yol süresi hariç, bir yakının ölümü hâlinde iki, ağır hastalığı hâlinde ise bir güne kadar kullandığı izin türü, hükümlüler bakımından 5275 sayılı Kanun’un 94. maddesinin ikinci fıkrasında, tutuklular bakımından ise aynı Kanun’un 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenmiştir.

1. Koşullar

a. Talep

Mazeret izninden yararlanmanın temel koşulu, ilgilinin talepte bulunmasıdır. Diğer tüm koşulların varlığına rağmen, talebi olmadıkça hükümlü ve tutukluya izin verilmesi söz konusu olmayacaktır. Ceza infaz kurumu idaresi veya Kanun’un, izinle ilgili görev ve yetkisine atf yaptığı diğer makam ve mercilerin, izin sebebini re’sen araştırma yükümlülüğü bulunmadığı⁹² gibi, haberdar olduğu sebebe dayanarak re’sen izin verme yetkisi de yoktur. Belirtilen makamlar, sebebin geçerliliğini, ancak vaki izin talebi üzerine araştırır; geçerli bir sebebe dayanan, diğer yasal koşulları oluşmuş izni de ancak ve sadece ilgilisince talep edilmişse verir.

---

⁹² İnfaz mercilerinin böyle bir yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, hükümlü ve tutuklunun aile yakınlarının ölümü veya ağır dereceli hastalığından haberdar olduğunda, bunu gecikmeksizin mahpusa haber vermesi gerektiğine, bu bilgilendirme yükümlülüğünün BM Aşgari Standart Kuralları ile Avrupa Cezaevi Kurallarında açıkça düzenlendiğine daha önce değinmiştik.

b. Akrabanın ölümü veya hastalığı

Mazeret izinlerinde temel koşul, bir yakının ölümü veya ağır derecedeki hastalığıdır. Kanun, sadece belirli bir yakınlık derecesindeki akrabanın ölümü veya hastalığını mazeret izinlerinde neden olarak kabul etmiş; ancak bu yakınlık derecesini ölüm veya hastalık bakımından ayrı ayrı belirlemiştir. Cenaze izni için bu yakınlık derecesi, ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından biri ya da eş olarak tayin edilmiştir (CGTİHK m.94/2-a; m.116/2). Buna göre, ana, baba, eş, çocuk ve kardeşin yanı sıra, kayınvalide, kayınpeder, kayınbirader ve baldızın ölümü de izin sebebi olabilir.

Ölüm sebebine bağlı izinlerin düzenlendiği ilgili madde metinlerinin ilk düzenlemelerinde kayın hısımlarına yer verilmemiş ve kapsam “ana, baba, eş, kardeş veya çocuk”la sınırlı tutulmuşken, bu ibare 08.08.2011 tarihli ve 650 sayılı KHK ile daha sonra “ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin” ibaresiyle değiştirilerek kapsam genişletilmiştir.⁹³ Hastalık sebebiyle verilecek izinlerde ise kapsam, kanun koyucu tarafından “ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşin anne veya babası”nın hastalık hâlleriyle sınırlı tutulmuştur.

İzin için söz konusu olan hastalık, herhangi türde bir sağlık sorunu olmayıp, yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır derecede bir hastalık olmak zorundadır. “Yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâlleri” doğrudan Kanun’un (m.94/2-b, m.116/3) ifadesidir. Kanun’un aktarılan ifadesinden, hastalığın, ölüme pek muhtemel gözle bakılabilecek aşamasında hükümlü ve tutukluya bir “vedalaşma/helalleşme” imkânı getirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim refakatli izinler bakımından hükümlü ve tutuklular için hastalık hâlinde böyle bir izin hakkı başlangıçta bulunmazken, bu imkânı ilk kez getiren 27.4.2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanun’un birleşen bir teklifinin gerekçesinde, gazeteci-yazar Doğan Yurdakul’un tutuklu olduğu için tedavisi süren eşini ölmeden son kez görme imkânı elde edemediğine işaretler, yaşanan bu ve benzeri olayların kamu vicdanında büyük yaralar açtığı ve yasal bir düzenlemeyi zorunlu kıldığı vurgulanmıştır.⁹⁴ 6301 sayılı Kanun’un Adalet Komisyonu Raporu’nda ise mahpusların yakınlarının ölümü üzerine cenazelerine katılmalarına ve belli ağırlıkta hastalık hâlinde yakınlarını

---

⁹³ 650 sayılı KHK’nın bu değişikliğe ilişkin hükümleri (KHK’nın 29 ve 30. maddeleri), düzenlemenin yetki kanununun kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle AYM tarafından 18.7.2012 tarihli ve 2011/113 E, 2012/108 K sayılı kararla iptal edilmiştir. Ancak 5275 sayılı Kanunun 94. Maddesinin ikinci fıkrası, iptalden önceki bir tarihte, 27/04/2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiş; 116. maddenin ikinci fıkrası ise iptalden sonra 27/06/2013 tarihli ve 6494 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiştir. AYM’nin iptal kararı ayrıntıları için bkz: AYM Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr, E.T: 12.12.2015.

⁹⁴ 2/84 Esas Numaralı Kanun Teklifi Genel Gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss136.pdf>, E.T: 19.10.2015.

kısa süreli de olsa ziyaret edebilmelerine imkân tanınması, temel bir insan hakkı olarak tanımlanmış; değişiklikler, ceza sisteminin insanileştirilmesini temel bir hedef kabul eden modern infaz hukukunun öncelikleri temelinde değerlendirilmiştir.⁹⁵

c. Sebep ve yakınlığın belgelendirilmesi

Bir diğer koşul, izin talebine dayanak teşkil eden geçerli bir sebep (ölüm veya ağır hastalık) ile kanunun aradığı yakınlık derecesinin belgelendirilmesidir. 5275 sayılı Kanun'un 93. maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca izinlerin kullanılabilmesiyle ilgili ayrıntıların gösterildiği Tüzük'te, ölümün ve ölen kişiyle yakınlığının belgelenmesi kaydıyla izin verilebileceği ifade edilmiştir (m.138/3). Keza yine Tüzük'te, hükümlü ile hasta olduğu belirtilen kişi arasındaki yakınlık derecesinin nüfus idaresinden alınacak kayıt ile belgelendirilmesi (m.138/4-c), hastalığı belgeleyen resmî raporun, biri hastalığın uzmanı olmak üzere en az iki uzman hekim tarafından imzalanmış olması (m.138/4-d), ölüm ve ölen kişiyle yakınlığının resmî belge ile tespit edilmiş olması (m.138/4-e) şartlarından da bahsedilmektedir.

Hastalık nedeniyle verilecek refakatli mazeret izinlerinde kanun düzenlemesi, sebebin sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesini aradığından (m.94/2-b; m.116/3), kanun değişiklikleri karşısında güncelliğini yitiren ve iki uzman hekim tarafından düzenlenen resmî raporu yeterli gören Tüzük hükmünün uygulanma imkânı kalmadığı açıktır.

Üzerinde durulması gereken asıl nokta, belgelendirme külfetinin kime tahmil edileceğidir. Kanun ve Tüzükteki edilgen ifade biçimi yoruma elverişli olmakla birlikte, sözü edilen belgeleri temin etme ve izin talebine dayanak oluşturan vakıaları ispatlama ödevinin, mutlak biçimde, hürriyeti kısıtlanmış hükümlü veya tutuklu tarafından yerine getirilmesinin beklenemeyeceği açıktır. Aksi kabul, mahpusun hiç ya da zamanında başvuruda bulunamaması gibi bir sonucu doğurabilecektir ki, bu sonucun Kanun'la tanınan biçimsel haklardan ilgililerin etkin biçimde yararlandırılması amacıyla bağdaşmazlığı ortadadır.

Nüfus kayıtları esas alınacağından, kanunun aradığı yakınlık derecesinin tespitinde esasen önemli bir zorluk bulunmamaktadır. Ölüm veya ağır hastalık hâlinin tespitinde ise tutuklu veya hükümlünün yakınlarının katkısı dışında, gerektiğinde resmî makamların da hukukî sebebin belgelendirilmesi sürecine katkı sağlaması en doğru çözüm yolu olarak görülmelidir.

---

⁹⁵ 6301 sayılı Kanunun Adalet Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 136, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss136.pdf>, s.19, E.T: 19.10.2015.

d. İnfaz edilen cezanın türü ve yeri

Hükümlüler bakımından mazeret iznine, infaz edilen cezanın türü sebebiyle engel oluşturabilecek yegâne istisna, Kanun'un 94. maddesinin ikinci fıkrasında "Bu Kanun'un 25 inci maddesi kapsamına girenler hariç" denilerek getirilmiştir. Söz konusu madde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazını düzenlendiğinden, bu cezaya çarptırılmış hükümlülerin izin imkânından yararlanması mümkün olmayacaktır. Bu temel istisna dışında, infaz edilen veya soruşturma ya da kovuşturma konusu olan suçun türü ile hükümlü ve tutuklunun barındırıldığı kurumun niteliğinin ya da kurumun bulunduğu yerin bir önemi bulunmamaktadır.

Mazeret izinlerinden sadece hükümlülerin, oldukça katı koşullara bağlı olarak yararlanabildiği 31.03.2011 tarihi öncesinde, hükümlünün vefat eden yakınlarının cenaze törenlerine katılabilmesi, törenin infaz kurumunun bulunduğu yerde yapılacak olması koşuluna bağlı bulunmaktaydı. Keza Kanun'un halen yürürlükte bulunan "İzinler" kenar başlıklı 93. maddesinde, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunanlar (sadece mazeret izinleri bakımından değil, tüm izinler bakımından) açıkça istisna tutulduğundan, bu kurumlarda barındırılan hükümlülerin de mazeret izni hakkı bulunmamaktaydı.

Hükümlünün dış güvenlik görevlisi refakatinde bazı yakınlarının cenazesine katılması için cenaze töreninin infaz kurumunun bulunduğu yerde düzenlenecek olması şartı, 31.03.2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Hükümlülerin cezalarının, suç yeri, sağlık ve disiplin gibi farklı nedenlerden dolayı her zaman yakınlarının bulunduğu yerde infaz edilmediğine dikkat çekilen değişiklik gerekçesinde, mazeret izninin kullanılabilmesi şartlarından biri olarak maddede (m.94/2) yer alan "infaz kurumunun bulunduğu yerde olmak" koşulu kaldırılmak suretiyle, mevcut bir eşitsizliğin giderilmesinin amaçlandığına değinilmiştir.⁹⁶

27.04.2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanunla, 5275 sayılı Kanunun 94. maddesinde yapılan değişiklik ise izinden yararlandırılacakların kapsamını, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlüler lehine genişletmiştir. 94. maddenin ikinci fıkrasının yeniden yazıldığı bu düzenlemeyle, mazeret izinlerinden yararlanabilecekler belirlenirken "yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunanlar da" zikredilerek, 93. maddenin olumsuz hükmüne bir istisna getirilmiştir.

Söz konusu değişikliklerden sonra ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlar hariç, hükümlülerin mazeret izni taleplerinin

---

⁹⁶ Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 725, Madde Gerekçeleri, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss725.pdf>, E.T: 18.10.2015.

değerlendirilmesinde infaz edilen cezanın türü, süresi veya infaz kurumunun bulunduğu yerin bir önemi kalmamıştır. Tutuklular için benzer kısıtlama nedenlerine Kanun'da hiçbir zaman yer verilmemiştir. Ancak, bu değerlendirmenin, bahsedilen hususların mazeret izni taleplerinin kategorik biçimde reddine dayanak olamayacağı biçiminde anlaşılması gerekir. Nitekim izin talepleri hakkında karar verilirken göz önünde tutulacak olan, örneğin “tehlikeli hükümlü olmama” veya “soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmama” gibi aşağıda inceleyeceğimiz diğer kanunî şartlar, hükümlü veya tutuklunun kişiliğiyle bağlantılı olduğu kadar, belli ölçüde işlenen suçun türü/niteliğiyle bağlantılı bir değerlendirmeyi de zorunlu kılmaktadır.

Diğer taraftan, Tüzüğün 138. maddesinin dördüncü fıkrasında, izin verilmesi esnasında göz önünde bulundurulacak hususlar arasında “gidilecek yerin yol ve hava şartlarının uygun olması”ndan da söz edilmektedir. Cenaze töreninin başka bir yerde düzenlenecek olması, kategorik bir ret gerekçesi oluşturmasa da öyle anlaşılmaktadır ki gidilecek mesafenin uzaklığı, olumsuz yol ve hava koşullarıyla birleştiğinde, uygulamacıların olumsuz takdirine dayanak oluşturabilecektir. Bu noktada, cenaze merasiminin yapılacağı yer ile infaz kurumu arasındaki mesafe sebebiyle tutuklu veya hükümlünün cenazeye katılımının sağlanamadığı durumlarda, mahpusun video konferans yoluyla cenazeyi takip etmesine imkân tanıyan ülke uygulamaları⁹⁷ bulunduğunu hatırlatmakta yarar vardır.

e. Güvenlik bakımından sakınca bulunmaması

Mazeret izni talebi hakkında karar verilirken göz önünde bulundurulacak değerlendirme ölçütlerinden bir diğeri “güvenlik bakımından sakınca bulunmaması”dır. (m.94/2, m.116/2-3) Güvenlik bakımından sakınca oluşturabilecek hâllerin neler olduğu, karar merciinin hangi ihtimalleri bu kapsamda değerlendirebileceği hususunda Kanunda, Tüzükte veya Yönetmelikte bir açıklık bulunmamaktadır.

Mazeret izinlerinin kapsamını, hükümlüler lehine önemli ölçüde genişleten 6301 sayılı Kanun'un talî komisyon (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu) görüşmeleri sırasında bu kavram tartışılmış, metinde yer verilen “güvenlik bakımından sakınca oluşturmama” ibaresinin keyfi durumlara yol açabileceği öne sürülmüştür.⁹⁸ Görüşmelere katılan Hükümet temsilcisi, bu ibarenin

---

⁹⁷ Avustralya'nın Queensland Eyaleti, hükümlü ve tutuklulara bu imkânı tanımaktadır. Bilgi için bkz: (http://www.correctiveservices.qld.gov.au/Resources/Procedures/Offender_Management/documents/ofmproindigfunattend.shtml), E.T: 8.2.2015.

⁹⁸ 6301 sayılı Kanunun İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 136, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss136.pdf>, s.11, E.T: 19.10.2015.

5275 sayılı Kanun'un mevcut 116/2 maddesinde de aynen geçtiğini⁹⁹, bu hususun bazen hükümlü veya tutuklunun lehine de yorumlanabileceğini, örneğin tutuklunun veya hükümlünün dışarı çıkması kendisi, yakınları, refakat edenler yahut vatandaşların güvenliği açısından tehlike oluşturacaksa böyle bir kararın verilebileceğini ifade etmiştir.¹⁰⁰ Doğrusu, bu ibarenin bu ölçüde geniş yorumlanmasının isabetinden söz edemeyiz. Suç işlemiş, bu nedenle, kanunlarla olduğu kadar, çoğu kez gerçek kişilerle, suçun mağdurları ve yakınlarıyla da ihtilâfa düşmüş bulunan tutuklu veya hükümlünün kurum dışına çıkarılması, çoğu durumda az ya da çok, belirli veya belirsiz bir güvenlik riski oluşturabilecektir. Tutuklu veya hükümlünün firar ihtimali de bu risklere eşlik etmektedir.

İzin taleplerinin salt güvenlik kaygılarıyla reddini ölçülü bulmayan AİHM' in, bu tür kaygıların, izin refakat altında kullandırılması durumunda giderilebilir olduğuna dikkat çeken kararlarına daha önce değinmiştik. Dolayısıyla, güvenlik bakımından sakınca bulunup bulunmadığı, mevcut risklerin refakate bağlı olarak bertaraf edilebilme imkânıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bir başka anlatımla, olağan tedbirlerle aşılması mümkün olmayan, somut ve ciddi bir tehlikenin varlığı, güvenlik bakımından sakınca doğuran hâl olarak değerlendirilmeli kanaatindeyiz.

Nitekim izin esnasında konaklama yapılan yerde ortaya çıkan güvenlik riskleri bakımından, tutuklu veya hükümlünün bulunduğu yerden alınarak en yakın kapalı ceza infaz kurumuna götürülmesinde, Yönetmelik benzer bir ölçü gözetmiş ve "kontrolü mümkün olmayan güvenlik riski"nden söz etmiştir (Yön. m.12).

Olağan tedbirlerle kontrolü veya bertaraf edilmesi mümkün güvenlik risklerinin, izin taleplerinin reddine tek başına dayanak kılınması, bireysel başvuru konusu olması durumunda ihlâl kararlarına sebebiyet verebilecektir. Sevk ve nakil güzergahının terör olaylarının yoğun olduğu bölgelerden geçmesi, bu nedenle gerek tutuklu/hükümlü, gerekse refakat görevlileri için güvenlik riskleri taşımasının olağan tedbirlerle kontrolü mümkün olmayan sakınca haline örnek olabileceği, AYM'ye yapılan bireysel başvurular sonucu verilen kararlarla teyit edilmiştir.¹⁰¹

---

⁹⁹ Tutuklulara bazı yakınlarının ölümü üzerine verilen mazeret izinlerini düzenleyen bu hükmün, 27.4.2012 tarihli 6301 sayılı Kanundan yaklaşık 1 yıl önce, 31.3.2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanunla eklenmiş olduğunu hatırlatalım.

¹⁰⁰ Aynı rapor, s.12.

¹⁰¹ Bu kararlar yukarıda II. Bölümde irdelenmiştir.

f. Hükümlünün “tehlikeli hükümlü” statüsünde olmaması

Cenaze törenine iştirak veya hasta ziyareti amacıyla izin hakkı, 94. maddenin ikinci fıkrasında açıkça “tehlikeli olmayan hükümlü”ye tanınmıştır. Bu noktada, “tehlikelilik” hâli ile “tehlikeli mahkûm” statüsünden ne anlaşılması gerektiği üzerinde durmak gerekmektedir.

Pozitivist hukuk okulu düşüncesinin ürünü olan “Tehlikeli Hâl” kavramının özelliği, böyle bir durumda bulunan şahsın yeni suçlar işleme olasılığının bulunmasıdır. Gerçekten geçmişteki halleri, kötü bir yaşayış tarzı geçirmek hususundaki itiyatları, fizyolojik veya aklî kusurları nedeniyle bazı kimseler tehlikeli bir hâlde bulunabilirler. Bir şahsın tehlikeli hâlde bulunup bulunmadığını tespit zordur. Tehlikeli hâlin varlığının saptanmasının yetkili merciinin takdirine mi yoksa kanuna mı bırakılması gerektiği hususu tartışmalıdır. 1910 Brüksel Kongresi tehlikeli hâlin tayinini kanuna bırakmıştır¹⁰².

Tehlikeli hâlin tanımını “Yukarıda maddede yazılı fiillerden birini işleyen ve gelecekte kanun tarafından suç olarak öngörülen fiilleri işleyeceği beklenen ceza bakımından ehil olmayan veya cezalandırılmayan kimse ceza kanununun uygulanmasında tehlikeli sayılır” şeklinde yapan (m.203) İtalyan CK. 133 üncü maddesinin birinci fıkrasında, tehlikeli hâlin tespiti hususunda hâkimin, fiilin nev’i, işleme vasıtaları, hedefi, işlendiği zaman ve yer, suçun verdiği zararın ağırlığı veya mağdurda meydana gelen tehlikenin ağırlığı, kastın yoğunluğu ve taksirin derecesine de dikkat etmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Maddenin ikinci fıkrası, tehlikeli hâlin tespitinde failin suç işleme konusunda eğilimini gösteren saikleriyle karakterinin, cezaî ve adlî sabıklarının, suç işlemezdence önceki tavır ve hareketleriyle, yaşayış tarzının, suç işlerken veya işledikten sonraki tutumunun, şahsî, ailevî ve sosyal ilişkilerinin, hâkim tarafından göz önüne alınması gerektiğini belirtmektedir. Kanunda öngörülen ve tehlikeli hâlin belirtilerini oluşturan bu hususları göz önüne alan hâkim şahsın toplum bakımından tehlike arz edip etmediğini takdir edecektir¹⁰³.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, başka maddelerinde de “tehlikeli hükümlü”den veya “tehlike hâli”nden söz etmiş¹⁰⁴,

¹⁰² Artuk, Mehmet Emin, Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, Y. 2008, S.1-2, s.467 (461-492).

¹⁰³ Artuk, s.467-468.

¹⁰⁴ Örneğin, yüksek güvenli kapalı ceza infaz kurumlarına alınacak kişilerle ilgili 9. maddenin üçüncü fıkrasında, hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesiyle ilgili 16. maddede, hükümlünün barındırılması ve yatırılmasıyla ilgili 63. maddede, telefonla haberleşme hakkının düzenlendiği 66. maddede, hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkının düzenlendiği 67. maddede, iyileştirme programları için oluşturulacak grupların sayısı ve uygulanacak güvenlik tedbirleriyle ilgili 74. maddede hükümlülerle ilişkili olarak, tutuklular hakkında uygulanabilecek kısıtlayıcı önlemlerin düzenlendiği 115. maddede ise tutuklularla ilişkili olarak “tehlikelilik”ten ve “tehlikeli hâlde bulunmak”tan söz edilmiştir.

bazı hakların kullanılması veya bazı sınıflandırmalar bakımından “tehlikeli olmama” ölçütünü sıkça gözetmiştir. Ancak, Kanun’un bu kavramlardan anlaşılması gerekenin ne olduğu sorusuna verdiği açık bir cevap, getirdiği kesin bir ölçü bulunmamaktadır.

“Tehlikeli hükümlü” mevzuatımızda, İnfaz Tüzüğü’nün 76. maddesinde tanımlanmıştır. “Tehlikeli hükümlü” kenar başlıklı madde, suçun nitelik ve işleniş şekline göre, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan veya kurumun güvenlik ve düzenini ihlâl edebileceği konusunda delil veya ciddi emareler olanların “tehlikeli hükümlü” sayılacakları yönündedir. Bu tanımdan, tehlikenin yöneldiği değerlerin (toplum güvenliği, kurum düzeni) veya doğduğu kaynağın (eylemin niteliği ve hükümlünün kişiliği) tehlikeliliği değerlendirirken göz önünde tutulacağı anlaşılmaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ise tehlikeliliği, bir taraftan akıl hastalığı, diğer taraftan tekerrür hükümleriyle ilişkili olarak ele almıştır. Akıl hastaları hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin belirlendiği 57. maddede “toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalkması veya önemli ölçüde azalması” amacından söz edilmiş; takip eden 58. maddede ise, madde metninde tehlikeliliğe özel bir vurgu yapılmamakla birlikte, mükerrerler hakkında uygulanacak özel infaz rejimi “Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular” başlığı altında belirlenmiştir.¹⁰⁵

Değinen mevzuat hükümleriyle çizilen bu genel çerçevenin dışında, tehlikeliliğin tespitinde dikkate alınacak belirli bir suç listesi belirlenmemiştir. İnfaz edilen ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası dışında kalmak koşuluyla, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler de mazeret izinlerinden yararlanabildiklerine göre, belirli suçlara bağlı kategorik bir değerlendirme yapma imkânı bulunmayacağı açıktır.¹⁰⁶ Bununla birlikte,

---

¹⁰⁵ Tehlikelilik sadece infaz sürecinde dikkate alınan bir olgu olmayıp, özellikle vücut ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, mükerir suçluluk veya akıl hastalığı / zayıflığı durumlarında gündeme gelen yaptırım ve/veya tedbirlerle bağlantılı olarak önem kazanır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Aumüller, Alexander M., “Dealing with dangerous offenders through preventive sentencing: a comparison of Germany and England and Wales”, Publikationsreihe des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, Frühjahr 2013; Slobogin, Christopher, “Preventive Detention in Europe and the United States”, <http://www.law.unc.edu/documents/faculty/adversaryconference/sloboginravennapaper.pdf>, E.T: 12.2.2016.

¹⁰⁶ 5275 sayılı Kanunun “Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları” kenar başlıklı 9. maddesinin ikinci fıkrasında, önce belirli suç tipleri sayılarak bu suçlardan hükümlü olanların cezalarının bu kurumlarda infaz edileceği belirtilmiş; maddenin üçüncü fıkrasında ise, eylem ve tutumları nedeniyle tehlikeli hâlde bulunan ve özel gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekli olduğu saptananlar ile buldukları kurumlarda düzen ve disiplini bozanlar veya iyileştirme tedbir, araç ve usullerine ısrarla karşı koyanların da bu kurumlara gönderilecekleri hükme bağlanmıştır. Kanunun 94. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, mazeret izinlerinden bu kurumlarda barındırılanların da yararlandırılacağı yönündeki hüküm, bu hakkın “tehlikeli olmayan hükümlü”ye tanınmış olması karşısında kısmen bir imkânsızlığı içermektedir. Daha

literatürde “tehlikelilik” ağırlıklı olarak ağır şiddet içeren veya cinsel suçlarla bağlantılı olarak ele alınmakta¹⁰⁷ ve örneğin, terör suçlarının, çağdaş penolojide “tehlikeli hükümlü” olarak sınıflandırıldığı ifade edilmektedir.¹⁰⁸ Tehlikelilik ile işlenen suçun ağırlığı arasında bir ilişki muhakkak olmakla beraber, tehlikeliliğin özellikle hükümlünün kişisel ve psikolojik niteliklerine bağlı olan bir sıfat olduğu hatırdta tutulmak zorundadır.¹⁰⁹

Kavram bazı yazarlarca belirsiz bulunarak eleştirilmekle¹¹⁰ birlikte, ne kavramın kendisi, ne de tehlikeliliğe dayalı sınıflandırmalar infaz sistemimize özgüdür. “Tehlikelilik”, dünya üzerindeki hemen her ceza adaleti sisteminin dikkat sahasına –üstelik çok uzun bir süreden beri- girmiş, kendisine bazı hukukî sonuçlar bağlanmıştır. Buna karşın, kavramın kapsam ve sınırları, tehlikeliliği saptama ölçüleri geniş tartışmaların konusu olmuştur. Tehlikeliliğe dayalı sınıflandırmalar, her şeyden önce, cezaî sicilleri ve kötü karakterleri nedeniyle, başkalarını kötü yönde etkileme ihtimali bulunan mahpusları diğer mahpuslardan ayırma amacına, ihtiyacına dayanmaktadır.¹¹¹

“Tehlikeli suçlu”, Avrupa Konseyi belgelerinde işlediği suç nedeniyle bireylere karşı ciddi fiziksel veya psikolojik zarara neden olan ve benzer nitelikteki eylemleri gerçekleştirme (tekrar suç işleme) konusunda yüksek olasılık taşıyan kişiler olarak tanımlanmaktadır.¹¹² Bu, çok genel bir yaklaşımdır. Farklı olay ve farklı kişilikteki her hükümlünün öznel bir değerlendirmeyi gerektirdiği muhakkaktır. AK Bakanlar Komitesinin “Tehlikeli Mahpusların Hapsedilmesi ve Islahı” hakkındaki R (82) 17 sayılı Tavsiye Kararında da üye

---

açık bir ifadeyle, yüksek güvenli keza infaz kurumundaki hükümlüler mazeret izinlerinden kural olarak yararlanabilecek olmakla birlikte, şayet tehlikeli buldukları için bu kurumlara yerleştirilmişlerse, izin hakkından yararlandırılmayacaklardır.

¹⁰⁷ Yücel, Mustafa Tören, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, (Ankara: TBB Yayını, 2007) 69; Yakışır, Berivan, Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul (2006) 109. AK Bakanlar Komitesininin Tehlikeli Suçlular konulu R (14) 3 sayılı Tavsiye Kararının Açıklayıcı Raporunda da, tehlikeli suçlular, bu iki suçla bağlantılı olarak tanımlanmaktadır. Bkz: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/PC-GR-DD/Recommendation_%20CMRec\(2014\)3_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/PC-GR-DD/Recommendation_%20CMRec(2014)3_EN.pdf), E.T: 14.2.2016.

¹⁰⁸ Dönmezer, Sulhi, “Teröristlerin Rehabilitasyonu”, İÜHFD, C. 51, S.1-4 (1985): s.10.

¹⁰⁹ Dönmezer, s.10.

¹¹⁰ Bkz. Özbek: “Ancak söz konusu tanımın subjektif bir anlam ifade ettiği ve kötüye kullanmaya açık olduğu söylenmelidir.” Özbek, s.234.

¹¹¹ BM Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar, madde 67, par.1

¹¹² European Committee on Crime Problems, Council for Penological Co-operation, “The Sentencing, Management and Treatment of ‘Dangerous’ Offenders, Final Report”, par. 11, 20 Dec. 2010, [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/PC-GR-DD/PC-CP\(2010\)10%20rev%205_E%20vs%2026%2001%2011%20-%20THE%20SENTENCING%20MANAGEMENT%20AND%20TREATMENT%20OF%20DANGEROUS%20OFFENDERS.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/PC-GR-DD/PC-CP(2010)10%20rev%205_E%20vs%2026%2001%2011%20-%20THE%20SENTENCING%20MANAGEMENT%20AND%20TREATMENT%20OF%20DANGEROUS%20OFFENDERS.pdf), E.T: 16.2.2016.

devletler, güvenlik önlemlerinin alınmasında, farklı türdeki tehlikeliliğin değişen gerekliliklerinin hesaba katılmasının sağlanmasına davet edilmiştir.¹¹³

Tavsiye Kararının Açıklayıcı Raporunda, işlediği suçun nitelik ve işleniş şekline göre, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, cezaevinin güvenlik ve düzenini ihlâl edebileceğine inanmak için nedenler bulunan hükümlünün¹¹⁴ tehlikeli sayılacağı belirtilmiştir.¹¹⁵ Raporda, “tehlikelilik” ise kişinin işlediği suçun ciddiyetine veya kurum içindeki davranışlarına, firar veya firar teşebbüslerine ya da açığa vurduğu şiddete, kurumdaki diğer mahpuslara veya genel olarak toplum için arz ettiği önemli riske bağlı olarak yüksek güvenlik altında kapatılmayı gerektiren hâl olarak tarif edilmiştir.¹¹⁶

Tehlikelilik kavramı farklı disiplin ve meslek grupları tarafından değişken biçimde tanımlanır. Geniş ölçüde öznel nitelik taşıyan bu tarifler, vatandaşa, hâkime veya infaz personeline göre başka başkadır.¹¹⁷ R (82) 17 sayılı Kararın Açıklayıcı Raporunda, problemin, tehlikeli hükümlülerle yüzleşmek durumunda olan infaz personelinin bakış açısıyla ele alınması, tehlikeliliğin de bu görevlilerce değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁸ Bu yönüyle tehlikeliliğin, hükümlünün tutum ve davranışlarının, cezaevi düzen ve kurallarına uyarlık temelinde ele alınacağı kuşkusuzdur.¹¹⁹

Hatırda tutulması gereken nokta, tehlikeliliğin tek boyutlu bir olgu olmadığı, dolayısıyla bir tek tarifinin de bulunmadığıdır. Suçun niteliği, işleniş biçimi, suçlunun (hükümlünün) kişiliği, yeniden suç işleme eğilimi, akıl ve ruh sağlığı, davranışlarının anti-sosyal karakteri gibi pek çok faktör tehlikelilik tespit edilirken dikkate alınan faktörler arasındadır. Ancak, asıl önem taşıyan nokta, tehlikelilik kavramının, geçmişten ziyade gelecek yönelimli olmasıdır.¹²⁰ Geçmişteki tutum ve davranışlar, gelecekteki tutum ve davranışların, bir başka deyişle kurum düzeni ile toplum güvenliğini tehdit eden yeniden suç işleme

---

¹¹³ <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2622661&SecMode=1&DocId=676430&Usage=2>, E.T: 16.12.2016.

¹¹⁴ Raporda ve Tavsiye Kararında “dangerous prisoner” deyiimi tercih edilmiş olduğuna göre, esasen bu kavramı, içine tutukluların da dâhil olacağı bir genişlikte, “tehlikeli mahpus” olarak anlamak kuşkusuz daha doğru olanıdır.

¹¹⁵ <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2714596&SecMode=1&DocId=1230472&Usage=2>, E.T: 14.2.2016.

¹¹⁶ a.g.k.

¹¹⁷ Yücel, s.277.

¹¹⁸ a.g.k.

¹¹⁹ Yücel, s.278.

¹²⁰ Yıldız, Sinem, Hükümlülerde Tehlikelilik ve Tekrar Suç İşlemeye Etki Eden Faktörler, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul, 2009, s.4.

eğiliminin tespitinde belirleyici olmaktadır.¹²¹

Amerikan ceza adaleti sistemi içinde, hapisle cezalandırılmasına karar verilen herkes, tehlikelilik konusundaki ikinci bir araştırmanın, incelemenin konusu hâline gelir.¹²² Tehlikelilik ve firar ihtimali, hükümlünün konulacağı infaz kurumunun türü ve hakkında uygulanacak güvenlik seviyesinin tespitinde rol oynayan en önemli iki faktördür.¹²³ İçinde bir psikolog ve bir infaz koruma memurunun da bulunduğu kurum görevlilerinden oluşan bir komisyon tarafından, tehlikelilik eğilimine dair kısmen klinik bir değerlendirmeye de dayanan sınıflandırma kararlarına göre hükümlüler uygun kurumlara yerleştirilmektedir.¹²⁴

Hatırda tutulması gereken bir diğer nokta ise, “tehlikeli hükümlü” olmanın değişmez bir etiket olmadığı; hükümlünün infaz süreci içindeki değişen tutum ve davranışlarına, özellikle ıslah programlarına verdiği cevaba göre tehlikeliliğin de dinamik biçimde ele alınması gerektiğidir.

İnfaz sürecindeki tehlikeliliğe dayalı sınıflandırmalar AİHM içtihatlarıyla da uyumludur. Bu tür sınıflandırmaların tek başına insanlık dışı muamelenin çeşidi olmadığını hatırlatan Mahkeme, Sözleşmeye taraf olan devletlerin bir çoğunda, tehlikeli mahkûmlar hakkında daha üst düzey güvenlik tedbiri uygulamaları bulunduğuna dikkat çekmekte; bu tür uygulamaların, firar, saldırı, ortak aktivitelerin düzenini bozma veya suç örgütleriyle ilişkiye geçme tehlikesinin önüne geçme amacıyla ilişkisine değinmektedir.¹²⁵

Önemle belirtmek gerekir ki, mazeret izni taleplerini değerlendiren mercilerin “tehlikeliliğe”, bir hükümlünün tehlikeli olduğuna veya olmadığına karar verme imkânları bulunmamaktadır. 5275 sayılı Kanun’un 24. maddesinin amir hükmü gereğince hükümlüler gruplandırılırken “tehlike hâli” taşıyıp taşımadıkları da dikkate alınacak olmakla birlikte, gözlem ve sınıflandırmanın esaslarının belirlendiği 23. madde gereğince bu değerlendirmenin idare ve gözlem kurulları tarafından yapılacağı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, mazeret izni taleplerini değerlendiren mercilerin, bu kurulların karar ve tespitlerinden bağımsız olarak bir “tehlikelilik” değerlendirmesi yapmasının dayanağı bulunmayacaktır.

---

¹²¹ Maghan, Jess, “Dangerous Inmates: Maximum Security Incarceration In The State Prison Systems of the United States”, *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 4, No. 1, 1999, p. 3

¹²² Maghan 5.

¹²³ Maghan 5.

¹²⁴ Maghan 5.

¹²⁵ Ramirez Sanchez v. France, App. No. 59450/00, Grand Chamber Decision, 4 July 2006, pr. 138. Mahkeme, Öcalan v. Türkiye kararında da (18.3.2014, App. No. 24068/03, 197/04, 6201/06, 10464/07) aynı değerlendirmelerde bulunmuştur.

g. Soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmaması

Bir yakınının ölümü veya ağır derecedeki hastalığı nedeniyle tutukluya mazeret izni verilebilmesi, Kanunun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında “soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmaması” koşuluna bağlı tutulmuştur. Tutuklulara özėü bu şartın, mazeret izinlerinde hükümlüler bakımından gözetilen “tehlikeli olmama” kriterinden daha belirsiz bir niteliği vardır.

Hangi hâllerin soruşturma veya kovuşturmanın selametini tehlikeye düşürebileceği konusunda Kanun somut bir ölçü getirmemiş, uygulama ayrıntılarının yer aldığı Tüzük ve Yönetmelikte de açıklayıcı bir hüküm sevk edilmemiştir. Düzenlemenin, şartın varlığı veya yokluğunu değerlendirecek olan uygulamacılara geniş bir takdir alanı açtığı aşıkârdır.

“Soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmaması” şartı, tutuklulara yakınlarının ölümü nedeniyle mazeret izni verilebilmesi imkânını ilk kez getiren (Kanunun 116. maddesine ikinci fıkrâ düzenlemesini ekleyen) 6217 sayılı Kanunla mevzuatımızdaki yerini almışsa da, 31.03.2011 tarihli bu Kanun’un yasalaşma sürecinde -en azından Komisyon raporlarına yansıyan- bir tartışmaya rastlanmamıştır. Bu Kanun’dan yaklaşık bir yıl sonra yürürlük bulan ve bu kez tutuklulara hasta yakınlarını ziyaret imkânı getiren 27.04.2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanunda da aynı şarta yer verilmiş; ancak yine, kapsam ve sınırlarının belirlenmesinde yol gösterici olabilecek bir izah getirilmemiştir.

Bu şarttan ne anlaşılması gerektiğine dair dolaylı bir yorum, 6217 sayılı Kanun’un, 5275 sayılı Kanun’un 116. maddesine ikinci fıkrayı ekleyen madde gerekçesinden çıkarılabilir. Düzenlemenin, hükümlüler ile tutuklular arasındaki mevcut bir eşişsizliğin giderilmesine imkân tanıdığına değinilen gerekçede, tutukluların yararlanabileceği mazeret izinlerinin “soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmaması” koşuluna bağlanması, “Ancak, tutuklulara bu hak tanınırken, tutuklamanın amacına uygun bazı koşullar öngörülmektedir.” sözleriyle açıklanmaktadır.

Madde gerekçesinde, öngörülen koşulun tutuklamanın amacıyla bağlantısına böylece işaret edildiğine göre, “soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmama” keyfiyetinin bu amaç doğrultusunda yorumu mantıksız olmayacaktır.

Tutuklama tedbirinin düzenlediği 5271 sayılı CMK’ nın 100. maddesinin ikinci fıkrasında yer verilen tutuklama nedenleri, aynı zamanda bu tedbirin amaçlarını belirlemektedir. Bu amaçlar, şüpheli veya sanığın kaşmasına, delilleri yok etmesine, gizlemesine veya değiştirmesine ya da tanık, mağdur

veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunmasına engel olmaktadır (CMK m.100/2-a-b). Bir başka anlatımla, tutuklu olan şüpheli veya sanık hakkındaki soruşturma veya kovuşturmanın sonuçsuz kalması yönündeki bir tehlikenin varlığı kabul edilebilir olduğu ölçüde, soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından bir sakınca varsayılabilecektir. Ancak, bu yöndeki pek çok tehlikenin, iznin refakatli kullanımıyla giderilebilir nitelikte olduğunu da hatırla tutmak gerekir.

Diğer taraftan, tutuklular hakkındaki mazeret izinlerine karar verme yetkisini, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı veya kovuşturmaya bakan mahkemeden alarak, ceza infaz kurumunun bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına veren (5275 sayılı Kanununun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki) yasal değişiklik sonrasında, bu değerlendirmenin sağlıklı olarak yapılıp yapılamayacağı belirsizleşmiştir. Özellikle tutuklunun soruşturma veya kovuşturmanın yapıldığı yer dışında, başka yer Cumhuriyet başsavcılığına bağlı bir kurumda barındırılıyor olması halinde bu belirsizlik uygulamada sorunlara yol açabilecek niteliktedir.

h. Giderlerin peşin ödenmesi

Son bir koşul, harcırah ve yol giderlerinin talep sahibi tarafından peşin olarak ödenmesidir. Esasen bu durum, iznin verilip verilmemesinde değil, verilen iznin uygulanmasında gözetilen bir koşul olma özelliği taşımaktadır. Ancak, izin verildikten sonra giderlerin ödenmemesi, hakkın kullanımını bütünüyle engellediğinden diğer koşullarla bir arada ele alınmasında yarar bulunmaktadır.

Giderlerin hükümlü veya tutuklu tarafından ödenmesi hususu, Kanunla düzenlenmiş değildir. Bununla birlikte, izne gönderilme, Tüzüğün 138. maddesinin altıncı fıkrasında, harcırah ve yol giderlerinin hükümlü tarafından karşılanması kaydına bağlı tutulmuş, Yönetmeliğin 13. maddesinde de Tüzüğe atf yapılarak mazeret iznine refakat eden dış güvenlik görevlilerinin harcırah ve yol giderlerinin, Tüzüğün 138. maddesinin altıncı fıkrası çerçevesinde hükümlü veya tutuklu tarafından ödeneceği, giderlerin bu şekilde karşılanmaması hâlinde verilen mazeret izninin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Konuyla ilgili dikkat çeken ilk ve en önemli husus, hürriyeti kısıtlanmış olmakla ekonomik faaliyetlerden uzak kalan ve bu nedenle sabit bir geliri de bulunmayan tutuklu veya hükümlülerin masrafları karşılayamaması hâlinde nasıl bir yol izleneceğine ne Tüzüğün, ne de Yönetmeliğin bir cevap vermiyor oluşudur.

Mahpusun ölümcül hastalığı bulunan yakınlarını ziyareti ve özellikle de ölümlerinde cenazelerine katılabilmesi, AİHM tarafından açıkça "aile hayatına saygı hakkı" içinde değerlendirdiğinden, bu hakkın kullanımının çok katı

biçimde belirli bir ekonomik koşula bağlanması, ihlâl tespitlerine kaynak olabilecektir. Ancak, uygulamamız, giderlerin peşin ödenmesi koşulunu hakkın kullanımını engelleyecek biçimde katı yorumlamamakta, maddî imkânları yeterli olmayan tutuklu ve hükümlülerin mazeret izinlerinde, giderlerin sosyal yardımlaşma vakıfları veya sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanması hususunda girişimlerde bulunmaktadır.¹²⁶

2. Karar mercii

Mazeret iznine karar verme yetki ve görevi, hükümlü ve tutuklular yönünden, ayrıca iznin refakatli veya refakatsiz geçirilecek olmasına göre ayrı ayrı belirlenmiştir. 5275 sayılı Kanunun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında, son olarak 24/12/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK ile yapılan değişiklikle tutukluların izin taleplerini değerlendirecek karar mercii yeniden belirlenmiştir.

Hükümlülerin yararlanabildiği, Kanun'un 94. maddesinin birinci fıkrasındaki refakatsiz izinlere, ölüm hâlinde (m.94/1-a) ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın onayı ile karar verilirken, ağır hastalık ve felaket hâlinde (m.94/1-b) kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın önerisi ve Adalet Bakanlığı'nın onayı ile karar verilmektedir. Onay mercii'nin karar mercii olduğu tartışmasıdır. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca, hükümlülerin, gerek ölüm, gerekse ağır hastalık sebebine dayalı refakatli mazeret izinlerinde ise karar mercii, Kanun'da, "Cumhuriyet Başsavcısı" olarak belirlenmiştir. Maddede geçen "Cumhuriyet Başsavcılığı" ve "Cumhuriyet Başsavcısı" ibarelerinin, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığı ve infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcısı olarak anlaşılması gerekmektedir.

Tutuklular söz konusu olduğunda -ki bu grup için sadece refakatli izin söz konusudur- karar verme görev ve yetkisi, ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisiyle Cumhuriyet başsavcılığına geçer. Buradaki "Cumhuriyet Başsavcılığı" ibaresinin de infaz kurumunun bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına işaret ettiği kanaatindeyiz.

696 sayılı KHK düzenlemesi öncesinde izin verme yetkisi, soruşturma evresinde soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde kovuşturmayı yürüten hâkim veya mahkemeye aitti. Bu durum özellikle, hakkındaki ilk derece yargılaması tamamlanmış tutuklular bakımından bir belirsizlik içeriyordu. Tutuklu hakkındaki ilk derece yargılaması sona ermiş, ancak istinaf veya temyiz süreci nedeniyle hüküm henüz kesinleşmemişse, bir başka anlatımla, mazeret izni talebinde bulunan kişi uygulamadaki

---

¹²⁶ Adalet Bakanı Bekir Bozdağ'ın İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın 7/39550 Esas numaralı yazılı soru önermesine verdiği 26.8.2014 tarihli cevap.

karşılığıyla “hükümsüzlü” ise, kararın hangi usule göre, hangi merci tarafından verileceği konusunda kanun düzenlemesi sükût etmişti. İstinaf ve temyiz, başlı başına bir dava ve kovuşturma sürecinin parçası olmaları sebebiyle esasen kanun düzenlemesinin sükûtla geçiştirdiği bir boşluk bulunmadığı, tıpkı tutukluluk incelemesinde olduğu gibi (CMK m.104/3) dosya önüne gelen bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi tarafından bir karar verilebileceği düşünülebilirdi. Ancak, tıpkı tutukluluk incelemeleri ve tahliye taleplerinde, atıfta bulunduğumuz düzenlemenin (CMK m.104/3) her somut olayda mağduriyeti önleme garantisi sunamaması gibi, benzer bir usulün takibi hâlinde mazeret izinleri bakımından da telafisi mümkün olmayan gecikme ve aksamaların yaşanması pek muhtemeldi. Bu noktada, daha önce ayrıntılarını paylaştığımız, AİHM’in, mazeret izni talebine hiç ya da vakitlice cevap verilmemesini ihlâl nedeni olarak gören kararını hatırdta tutmakta fayda vardır.¹²⁷

Özellikle bir yakının vefatı durumunda, en çok birkaç gün içinde düzenlenecek bir defin merasimine kişinin katılabilmesi, bu konudaki talebinin en kısa süre içinde karara bağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Mazeret izni talebinin kanunî koşullarını araştırma ve belirleme bakımından da kişinin tutulduğu infaz kurumunun bulunduğu yer adlî mercilerinin daha hızlı hareket imkânına sahip oldukları kuşkusuzdur. Bu nedenle, 696 sayılı KHK ile yapılan değişikliğin yerinde olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeyle tutuklular hakkındaki izin taleplerinin de Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından karara bağlanması esasî benimsenmiştir.

Ancak son düzenlemede dikkat çeken husus, Cumhuriyet Başsavcılığının karar yetkisinin “ceza infaz kurumunun en üst amirinin önerisi”ne bağlanmış olmasıdır. Hükümlüler hakkındaki refakatli mazeret izinlerinde (m. 94/2) talep üzerine doğrudan Başsavcı tarafından karar verilirken, tutuklular için kurum amirinin önerisine hangi nedenle ihtiyaç duyulduğu belirsizdir. Keza, kurum amirinin harekete geçmemesi, bir öneride bulunmaması durumunda ne olacağı da belli değildir. 696 sayılı KHK ile yapılan değişikliklerde, Kanunda hükümlülerin refakatli mazeret izinlerinin düzenlendiği 94. maddenin ikinci fıkrasındaki ibare yerine, refakatsiz mazeret izinlerinin düzenlendiği birinci fıkradaki ibarenin esas alındığı anlaşılmaktadır.

3. İzin geçirileceği yer

İzin geçirileceği yer, dış güvenlik görevlilerinin refakati altında geçirilecek mazeret izinlerinde özellik taşır. Kanun düzenlemesi de bu izin türüyle sınırlı olarak konuyu ele almıştır.

---

¹²⁷ Giszczak v. Poland, par. 40-41. Kararla ilgili ayrıntılar için bkz: 53 no’lu dipnot.

Hükümlü ve tutuklunun mazeret izni süresi içinde gece konaklaması gerektiği takdirde nerede kalacağı, Kanun'un 94. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi ile 116. maddesinin dördüncü fıkrasında aynı ifadelerle düzenlenmiştir. Buna göre, gerektiğinde konaklama, hükümlü veya tutuklunun ya kendi veya ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin evinde, güvenli görülen başka bir yerde ya da gidilen yerde bulunan kapalı ceza infaz kurumunda yapılacak; ancak bunlardan hangisinin tercih edileceğine güvenlik hususu değerlendirilmek ve gerekli güvenlik tedbirleri alınmak suretiyle, gidilen yerin valisi tarafından karar verilecektir.

Fırası engellemek başta olmak üzere nakil ve izin süresince gerekli tüm güvenlik tedbirlerini almakla mülkî makamların görevli olduğundan, değişen hâl ve koşullara göre konaklamanın yapılacağı en uygun yeri seçme yetkisinin, valilere bırakılmış olması mantıksız değildir. Ancak, Kanun'daki bu tercihin benimsenmesi kolay olmamıştır.

5275 sayılı Kanun, konaklama yeri konusunda başlangıçta suskun kalmış, Tüzük'te de konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. İzinler sırasında gece konaklamalarının nerede ve ne şekilde yapılacağını gösteren ilk hükümlerin 6301 sayılı Kanunla getirileceği 27.4.2012 tarihine kadar, uygulama takdire bağlı olarak gelişiyor; izin sahipleri bazen evlerinde, bazen de Yönerge¹²⁸ ve Protokolde¹²⁹ yer alan ilgili hükümlere istinaden bulunan yerdeki kapalı ceza infaz kurumunda konaklatılıyordu. Bu izinlerden birinde, vefat eden kardeşinin cenazesine katıldıktan sonra gece konaklaması için evine götürülen bir uyuşturucu suçlu tutuklusunu gece firar etmiş¹³⁰; gece konaklamasının kapalı ceza infaz kurumunda yapıldığı bir diğerinde ise, Cumhuriyet savcısı tarafından tüm görevli jandarma personeli hakkında "hürriyeti kısıtlama" suçundan kamu davası açılmıştır.¹³¹

---

¹²⁸ "Ceza ve İnfaz Kurumlarının Dış Koruması ile Sevk ve Nakil Hizmetleri Yönergesi"

¹²⁹ "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol", Adalet, İçişleri ve Sağlık bakanlıkları arasında 11.8.2011 tarihinde imza edilen Protokolün "Kurumlarda geçici olarak konaklama" kenar başlıklı 24. Maddesi hükmü şöyledir: "Hükümlü ve tutukluların iller arası nakillerinde zorunluluk nedeniyle başka bir kurumda geçici olarak konaklaması gerekiyorsa, Jandarma devriye komutanının isteği üzerine, o yerin Cumhuriyet Başsavcısı ile irtibat kurularak, hükümlü ve tutuklular bekletilmeden kuruma alınır."

¹³⁰ <http://www.milliyet.com.tr/uyusturucu-baronu-taziye-izninde-kacti/gundem/gundemdetay/04.02.2012/1497799/default.htm>, E.T: 19.1.2016.

¹³¹ Davanın olgusal dayanaklarından biri, cenazeye katılma izni verilen tutukluların geceyi ceza infaz kurumunda geçirebilecekleri yönünde kanunî bir düzenleme veya ilgili mahkeme kararında bu doğrultuda bir kayıt bulunmadığı hâlde izin sahibinin geceyi ceza infaz kurumunda geçirmiş olmasıdır. Mülki görevle ilişkili eylem kişisel suç niteliğinde kabul edilerek doğrudan yürütülen soruşturma ve kovuşturma neticesinde, iddianameye konu eylemle doğrudan nasıl irtibatlandırıldığı konusunda dosyada kanaat verici bir delil

Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra¹³² kanun koyucu, 27.4.2012 tarihli ve 6301 sayılı Kanunla ilk kez sevk ettiği hükümlerle (5275 sayılı Kanun m.94/2-son cümle, m.116/4), mazeret izinlerinde gece konaklaması yapılması gerektiği takdirde bunun nerede gerçekleştirileceğini belirlemiştir. Buna göre, gece konaklamaları hükümlü veya tutuklunun bulunduğu yer ceza infaz kurumunda, o yerde infaz kurumu bulunmaması hâlinde kolluk tarafından güvenli görülen yerde yapılacaktır.

Ancak, bu düzenlemenin de soruna, tartışmaları bitirecek nihai bir çözüm getirmediği aynı yıl içindeki bir başka olayla ortaya çıkmıştır. Bu kez, oğlunun vefatı nedeniyle mazeret izninden yararlanan Ergenekon Davası olarak bilinen davada tutuklu bir eski rektör, açık kanun düzenlemesi gereğince geceyi evinde değil, ceza infaz kurumunda geçirmek zorunda kalmış, bu durum eleştirilere neden olmuştur.¹³³ 2012 yılının Ekim ayındaki bu olay, “uygulamada ortaya çıkan bazı sorunlar” şeklindeki ifadeyle Genel Gerekçesine¹³⁴ yansıdığı 24.01.2013 tarihli ve 6411 sayılı Kanun değişikliğini, bir başka ifadeyle 5275 sayılı Kanunun 94. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi ile 116. maddesinin dördüncü fıkrasında hâlen yürürlükte bulunan düzenlemeyi beraberinde getirmiştir. Aynı Kanunla 5275 sayılı Kanunun 116. maddesine eklenen beşinci fıkra hükmüyle, uygulama ayrıntılarının gösterileceği bir yönetmelik hazırlanması da yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

4. Kanun yolu

İzin talebi hakkında karar veren merciler, doğal olarak bir takdir hakkı da kullanarak yasal koşulların varlığı hakkında bir değerlendirme yaparlar. Bu değerlendirmenin ölüm veya hastalık olgusunun varlığı gibi tamamen şekli ve/veya nesnel boyutları bulunduğu gibi, “güvenlik bakımından sakınca bulunup bulunmaması” veya kişinin “tehlikeli hükümlü” olup olmadığı

---

bulunmayan İl Jandarma Alay Komutanı'nın da aralarında bulunduğu sanıklar hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir. Baştan sona açık hukuka aykırılıklarla dolu kovuşturma neticesinde verilen mahkûmiyet kararları, Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 21.3.2013 tarihli ve 2013/259-3060 E-K sayılı ilamıyla, Daire Başkanının 15 sayfalık muhalefetine rağmen oy çokluğuyla onanmıştır. Onama kararı, bilahare Yargıtay Başsavcılığının itiraz kanun yoluna başvurusu sonucunda aynı Daire tarafından itirazın kabulüne karar verilerek kaldırılmıştır. Başlı başına bir inceleme yazısının konusu olabilecek bu dava süreci, mazeret izinlerindeki gece konaklamalarıyla ilgili kanun düzenlemesi ihtiyacının gerekçe metinlerine doğrudan yansımaya sebep olduğu yerini almıştır.

¹³² Ünlü uyuşturucu kaçakçısının firar tarihinin 01.2.2012, bahsettiğimiz ikinci olay nedeniyle jandarma görevlileri hakkında açılan kamu davasında iddianame tarihinin ise 28.2.2012 olduğunu hatırlatalım.

¹³³ <http://www.milliyet.com.tr/evinde-aglamayi-cok-gorduler-/gundem/gundemdetay/16.10.2012/1612322/default.htm>, E.T: 19.1.2016.

¹³⁴ 6411 sayılı Kanunun Genel Gerekçesi için bkz. TBMM Yasama Dönemi: 24, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 365, s.6.

gibi öznel koşullara dayalı yoruma açık boyutları da bulunmaktadır. Karar mercilerinin yorum gerektiren, öznel değerlendirmelerinin keyfilikten ayrılabilmesi için asgari düzeyde nesnel olgulara dayanması ve bu çerçevede gerekçelendirilmesi gereği açıktır. Ancak, talep reddedilirken yeterli ve açık bir gerekçe gösterilmemiş olması veya gerekçenin takdir hakkının yerinde kullanıldığını gösterecek maddi olguları içermemesi ihtimal dâhilindedir.

İlgililerin izin taleplerinin -gerekçeli veya gerekçesiz, haklı veya haksız- reddi hâlinde başvurabilecekleri bir kanun yolunun bulunması, özel hayata saygı hakkıyla ilgili bu taleplerde kişisel menfaatlerin korunması ve Sözleşmenin (AİHS) öngördüğü güvencelerin sağlanabilmesi bakımından önem arz eder. Bu konuda etkili bir itiraz/başvuru imkânı sağlanmamasının AİHM tarafından Sözleşmenin 13. maddesi kapsamında bir ihlâl nedeni olarak görüldüğüne daha önce işaret etmiştik.¹³⁵

Hükümlü ve tutukluların mazeret izinlerini düzenleyen maddelerde, taleplerin reddi halinde başvurulabilecek kanun yoluna ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından, kanun yolu imkânının, bu kararların niteliğine ve verildiği mercie bakılarak belirlenmesinde zorunluluk bulunmaktadır. Bu noktada, 24/12/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK ile tutukluların mazeret izinlerini vermeye yetkili mercilerde yapılan değişikliğin de göz önünde tutulması gerekmektedir.

Bilindiği üzere, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak üzere kurulan infaz hâkimlikleri, 4675 sayılı “İnfaz Hâkimliği Kanunu”nda düzenlenmiştir. Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (2) no’lu bendinde, infaz hâkimliklerinin şikâyetleri incelemekle görevli olduğu işlem ve faaliyetler arasında açıkça “izinler” de sayılmıştır. Ancak, kuruma kabul, barınma, tedavi, sevk ve nakil ile disiplin gibi işlemlerle ilgili olarak tutuklu ve hükümlüler hakkında yapılan işlemlere birlikte atf yapılmışken, izinlerle ilgili olarak sadece hükümlüler bakımından bir görev tanımı geliştirilmiştir. Hükümlülerin mazeret izni taleplerinin reddi halinde kanun yolu 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu m.4/2’nin açık düzenlemesine göre infaz hâkimlikleridir.

Tutuklulara mazeret izni verilebilmesi imkânının 2011 yılından sonra yapılan kanun değişiklikleriyle kademeli olarak getirildiği hatırdta tutulacak olursa, 2001 yılında yasalâşan 4675 sayılı Kanunda özel bir tercihte bulunulduğundan söz edilemez. Bununla birlikte, 696 sayılı KHK ile Kanunun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında yapılan değişikliğe kadar, kanun koyucunun soruşturma ve kovuşturma sürecindeki mazeret izni kararları bakımından

---

¹³⁵ Schemkamper v. France, par. 37-44; kararın ayrıntısı için bkz: 47 no’lu dipnot.

öngördüğü usule (karar merciine) ilişkin tercihin, bu tür taleplerin reddi durumunda başvurulacak kanun yolu belirlenirken de dikkate alınması mantık gereği idi.

İzin talebinin esası hakkında karar verilirken, “soruşturma veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca bulunmaması” gibi muhakeme sürecine özgü koşulların da değerlendirilmesi zorunlu olduğuna göre, kanun yolu incelemesinin muhakeme sürecini düzenleyen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun öngördüğü sistem bütünlüğü içinde yapılmasının en başta pratik faydaları bulunuyordu. Bu çerçevede, ret kararlarına karşı itiraz yolunun işletilebileceği düşünülebilirse de 5271 sayılı Kanunun mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilmesini “kanunun gösterdiği hâller”le sınırlayan 267. madde hükmü, temel bir engel olarak karşımıza çıkıyordu. Kovuşturmayı yürüten mahkemece 5275 sayılı Kanunun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre verilen kararlara karşı “kanunun gösterdiği” bir itiraz imkânı bulunmuyordu; böyle bir özel itiraz mekanizması hâlihazırda da bulunmamaktadır.¹³⁶

Soruşturma sürecinde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar söz konusu olduğunda, sorun daha belirgin bir hâl almaktaydı. 5271 sayılı Kanunda, soruşturma ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar (m. 158/6, 172/1, 173) ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararlarına (m.171/2) karşı suçtan zarar görenin itiraz hakkı dışında¹³⁷, Cumhuriyet savcısının kararlarına karşı bir itiraz usulü öngörülmemiştir.

Kanaatimizce, tutukluların mazeret izni taleplerinin reddi kararlarına karşı kanun yolu belirlenmesi bakımından, ceza muhakemesi hukukunda sınırlı yasallık ilkesinden söz eden yazarların¹³⁸ temel hak ve özgürlükleri kısıtlamadığı sürece kıyas yapılabilmesine imkân tanıyan görüşleri doğrultusunda çözüm imkânı bulunabilirdi.¹³⁹ Ancak izin talebi reddedilen tutuklunun etkili kanun

---

¹³⁶ Uygulamada bu kararları kanun yolu kapalı olarak veren mahkemelerin yanı sıra, itiraz kanun yolu açık olarak veren mahkemelere de rastlanabilmekteydi. Makalenin Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bireysel başvuru kararlarıyla ilgili bölümünde aktardığımız somut olayda, başvuran, talebinin yargılandığı mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine itiraz kanun yoluna başvurmuş, itiraz mercii de konuyu esastan değerlendirmiştir.

¹³⁷ Kanunun “Gözaltı” kenar başlıklı 91. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı” hemen serbest bırakılmayı sağlamak amacıyla sulh ceza hâkimine başvuru imkânı da itiraza benzetilebilir.

¹³⁸ Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2015, s.50.

¹³⁹ Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 191. maddesine göre verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararları ve bu kararlara bağlı olarak yine Cumhuriyet savcıları tarafından verilen denetimli serbestlik ve tedavi kararlarına karşı “kanunen” itiraz hakları bulunmayan şüpheliler, uygulamadaki lehe yorumla suçtan zarar görenin erteleme kararlarına karşı itiraz hakkından kıyasen yararlandırılmaktadır.

yoluna başvuru hakkının, uygulamanın takdirine bırakılması anlamına gelen böylesi bir çözüm, AİHM'nin gözettiği etkili başvuru (AİHS m.13) güvencesini karşılamayacaktı. Aynı sorun, taleplerinin hangi merci tarafından karara bağlanacağı konusunda da belirsizlik bulunan, uygulamada kendilerine hükümlü (hükmen tutuklu) denilen tutuklular hakkında da ortaya çıkabilecek nitelikteydi.

Tutukluların mazeret izinleriyle ilgili karar merciini yeniden belirleyen 696 sayılı KHK değişiklikleri sonrasında, tartışma bu boyutuyla sona ermiş bulunmaktadır. Esasen düzenlemenin, izni taleplerinin reddi halinde başvurulabilecek kanun yolunu da açıkça işaret edecek şekilde yapılması yerinde bir tercih olurdu. Bu noktada, hükümlüler için 4675 sayılı Kanunla kabul edilen şikâyet ve itiraz yolunun kıyasen tutuklular için de işletilip işletilemeyeceği üzerinde durmak gerekmektedir.

5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki izin başvurularıyla ilgili "Cumhuriyet Başsavcısı" veya "Cumhuriyet Başsavcılığı" kararlarına karşı, 4675 sayılı Kanun'daki usule göre, işlemin öğrenilmesinden itibaren 15 gün ve herhalde 30 gün içinde (m.5/1) infaz hâkimliğine şikâyet başvurusu yapılabilecek, infaz hâkiminin en geç bir hafta içinde dosya üzerinden vereceği (m.6/2) karara karşı da ağır ceza mahkemesi nezdinde itiraz yoluna başvurulabilecektir (m.6/5). Bu kanun yolu (başvuru) imkânını kıyasen tutuklulara da kullanırmak dışında hukukî ve pratik bir çözüm bulunmamaktadır.

Son olarak, iznin kullanılmasının Adalet Bakanlığı'nın onayına bağlı olduğu 94. maddenin ilk fıkrasındaki -hastalık veya felaket sebebine bağlı olarak hükümlülere kullanılan- refakatsiz mazeret izinleri bakımından kanun yollarına başvurunun özellik arz ettiği kuşkusuzdur. İdari işlem niteliğindeki bu kararlara karşı kanun yolu başvurularında, idari yargı yolunun görevine istisna getirilebilmesinin hukukî bir dayanağı bulunmayacaktır.

SONUÇ

Hakkındaki bir tutuklama veya infazı gereken bir mahkûmiyet kararı nedeniyle hürriyeti kısıtlanan kişilerin, yakınlarının ağır derecedeki hastalığı veya vefatları hâlinde kullanabildikleri mazeret izinleri, infazın insancillaştırılması yönündeki güçlü eğilime bağlı olarak, günümüzde temel bir hak olarak görülmektedir. Bu temel haktan yararlanılabilmesi bazı koşul ve kısıtlamalara bağlanabilirse de, salt tutukluluk veya hükümlülük olgusu bir kısıtlamaya gidilmesinin hukukî dayanağı olarak kabul görmemektedir. AİHM içtihatları konuyu "aile hayatına saygı hakkı"nın güvenceye bağlayan Sözleşmenin 8. maddesi temelinde değerlendirmekte; BM Asgari Standart Kuralları, Avrupa Cezaevi Kuralları gibi uluslararası belgeler, mahpusların

ağır hasta olan yakınlarını cezaevi ortamı dışında ziyaret etme, ölümleri hâlinde cenaze törenlerine katılmalarına imkân tanınmasının önemine dikkat çekmektedir.

Mazeret izinlerinin değinilen özel önemine karşın, 5275 sayılı Kanunun yürürlük bulan ilk hâlinde konu oldukça dar kapsamda, sadece hükümlülerin katı şartlara bağlı olarak yararlanabildiği bir tür ayrıcalık olarak düzenlenmişti. Ölümcül hastalığı bulunan yakınların refakat altında ziyareti imkânına -hükümlüler için bile- hiçbir şekilde yer verilmemiş; ölüm hâlindeki refakatli izinler ise cenaze töreninin infaz kurumunun bulunduğu yerde yapılması koşuluna bağlı tutulmuştu. Yüksek güvenlikli infaz kurumunda bulunan hükümlüler, keza istisnasız biçimde tüm tutuklular kapsam dışındaydı.

Mazeret izinlerinin infaz sürecinde hükümlülere tanınan katı koşullara bağlı bir “ayrıcalık” olmaktan çıkarılarak, tutukluları da kapsama dâhil eden bir “hak” perspektifi içinde yorumlanıp, yasal çerçevenin buna uygun biçimde reforme edilmesi 2011 yılına dek mümkün olmamıştır. Bu tarihten sonra gerçekleştirilen kanun değişiklikleri, kapsamın genişletilmesi ve şartların kolaylaştırılması sonuçlarına bağlı olarak bu izinleri, daha fazla sayıda hükümlü ve tutuklunun yararlanabildiği bir “hak”ka dönüştürmüştür.

Yaklaşık iki yıla sığdırılan dört ayrı kanun değişikliğiyle sağlanan bu hızlı yasal/yapısal dönüşümün sebep ve amilleri, kamuoyunda Ergenekon, Balyoz gibi isimlerle anılan davalarda aranmalıdır. Şurası muhakkaktır ki duruşma salonlarında başlayıp gazete manşetlerinde devam eden bu yargılamalardan toplumun dikkatine yansıyan “trajik insan hikâyeleri” olmasaydı, mevzuatımızdaki yapısal sorunların, siyaset kurumunu çözüm bulmaya sevk edecek derecede görünür hâle gelmesi bu kadar kolay olmayacak, böylece, cezaevlerinin “şöhretsiz misafirleri” de temel bir haktan yararlanabilmek için muhtemel bir ihlâl kararına dek uzunca bir süre beklemek zorunda kalacaklardı.

İzin kapsamını önemli ölçüde genişleten bu düzenlemeler, tesirini, izinden yararlanan hükümlü ve tutuklu sayılarındaki artışla göstermiştir. 2011 yılının Nisan ayında yürürlük bulan ilk değişikliğin ardından yıl içinde mazeret izninden yararlanan hükümlü ve tutuklu sayısı 109 olarak gerçekleşmiş, bu rakam 2012 yılında 464’e, 2013 yılında 1013’e çıkmış, 2014 yılında ise 361 olarak gerçekleşmiştir.¹⁴⁰ Değişiklik öncesinde mazeret izinlerinden yararlanan hükümlü ve tutuklu sayılarının 2010 yılında 23, 2009 yılında 9 ve 2008 yılında ise sadece 12 olduğunu bu noktada not ediyoruz.

---

¹⁴⁰ Resmî rakamlar, Adalet Bakanı Bekir Bozdağ’ın İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal’ın 7/39550 Esas numaralı yazılı soru önergesine verdiği 26.8.2014 tarihli cevap ekindeki tablodan alınmıştır.

Sözünü ettiğimiz yasal değişikliklerin ardından, mazeret izinlerini düzenleyen mevzuat hükümlerimizin uluslararası standartlarla büyük ölçüde uyumlu hâle geldiğini söyleyebiliriz. Ancak, mevcut yasal çerçevenin iyileştirme ihtiyacı gösteren bazı boşluk ve belirsizlikleri de bulunmaktadır. Bu hususları maddeler hâlinde şöyle sıralayabiliriz:

En önemli sorun, tutukluların mazeret izni taleplerinin merciince (infaz kurumunun bulunduğu yer C.Başsavcılığı) reddi halinde başvurulabilecek kanun yolunun belirsizliğidir. Tutuklulara izin verme yetkisini, soruşturma ve kovuşturma mercilerinden alarak infaz kurumunun bağlı olduğu C. Başsavcılığına veren 696 sayılı KHK ile getirilen düzenleme sonrasında bu belirsizlik hafifletilmiş ancak bütünüyle giderilmemiştir. Kanun yoluyla ilgili 5275 sayılı Kanununun 116. maddesinde özel bir düzenleme yer almadığı gibi, 4675 sayılı Kanunda da açık bir hüküm yoktur. Uygulamanın bu sorunu, kıyas yoluyla çözmesi beklenebilir. Kanunun lafzi ve dar yorumu halinde tutuklulara başvurabilecekleri bir kanun yolu/itiraz imkânının tanınmadığı yorumu, etkili başvuru hakkının ihlâli anlamına gelebilecektir.

24/12/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK ile 5275 sayılı Kanununun 116. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında yapılan değişiklikle, tutukluların mazeret izinleriyle ilgili karar mercii “Cumhuriyet Başsavcılığı” olarak değiştirilirken, karar merciinin izin talebine “onay” işlemi “infaz kurumunun en üst amirinin teklifi”ne bağlanmıştır. Hükümlülerin refakatli mazeret izinleri (md. 96/2), talep üzerine doğrudan Cumhuriyet Başsavcısı tarafından karara bağlanırken, tutuklular için kurum amirinin önerisinin aranması izin müessesesinin bütünlüğünü bozan gerekçesiz bir ayrıntı olarak öne çıkmaktadır. Yine bu son düzenleme sonrasında, “soruşturmanın veya kovuşturmanın selameti bakımından sakınca oluşturmama” şartının, soruşturma veya kovuşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme dışında, infaz kurumunun bağlı olduğu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ne şekilde değerlendirileceği bir belirsizlik oluşturmaktadır.

Gözaltında bulunan şüphelilerin mazeret izinlerinden yararlanabilmeleri yönünde mevzuatımızda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Uygulamada örneğine çok fazla rastlanma ihtimali bulunmamakla birlikte, gözaltında tutulduğu kolluk merkezine çok yakın bir yerde düzenlenen annesinin cenazesine katılma imkânı kendisine tanınmayan bir başvuruyla ilgili olarak AİHM’ nin verdiği ihlâl kararı¹⁴¹ dikkatle değerlendirilmelidir. Böyle bir durumda soruşturma organının esnek davranması ile konunun çözüme kavuşturulması zor değildir. Cumhuriyet savcılığı gözaltı süresini de dikkate alarak somut olayda şüphelinin kolluk gözetiminde cenaze törenine katılması

---

¹⁴¹ Csasz v. Hungary, 21.10.2014, App. No: 14447/11

veya yakın akrabasına hasta ziyaretinde bulunmasını sağlayabilir. Bunun için özel bir yasal düzenleme yapmaya gerek olmadığı kanaatindeyiz.

Son olarak, kanun değişiklikleri karşısında güncelliğini ve pek çok noktada uygulanma ihtimalini yitiren Tüzüğün ilgili hükümlerinin yeniden ele alınmasında zorunluluk bulunmaktadır.

*****

KAYNAKÇA

Aldemir, Hüsnü, Türk İnfaz Hukuku ve İnfaz Yargılaması, Ankara 2012.

Aumüller, Alexander M., “Dealing with dangerous offenders through preventive sentencing: a comparison of Germany and England and Wales”, Publikationsreihe des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, (Frühjahr 2013).

Artuk, Mehmet Emin, Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, Y. 2008, S.1-2, s.461-492.

Avcı, Mustafa, Hukuk Tarihimizde Hapis, Ankara 2014.

Balcıoğlu, İbrahim, Şiddet ve Toplum, İstanbul 2001.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2015.

Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, Ankara 2008.

Dönmezer, Sulhi, “Teröristlerin Rehabilitasyonu”, İÜHFD, C. 51, S.1-4 (1985): 10.

Düinkel, Frieder/Snacken, Sonja, Strafvollzug im europaeischen Vergleich; Probleme, Praxis und Perspektiven, in. ZfStrVo, 4/2001.

Ed., Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları (Ankara, Avrupa Konseyi Y, 2011).

Erdoğan, Oktay, İnfaz Hukuku, İstanbul 2008.

Hoebel, E. Adamson, The Law of Primitive Man (USA: Harvard University Press, 2006).

Karakaş Doğan, Fatma, Ceza İnfaz Hukukunda Güncel Gelişmeler Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Hapis Cezasının İnfazı-Hapis Cezasının İnfazının Ertelenmesi-İzinler-Eş Ziyareti, Ceza Hukuku Dergisi (CHD), Y.8, S.23, Aralık 2013, s.61 (53-70).

Kilkelly, Ursula, Özel Hayata ve Aile Hakkına Saygı Gösterilmesi Hakkı, Almanya: Avrupa Konseyi Y.2001.

Laubenthal, Klaus/Nestler, Nina, Strafvollstreckung, Würzburg 2010.

Maghan, Jess, “Dangerous Inmates: Maximum Security Incarceration In The State Prison Systems of the United States”, *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 4, No. 1, 1999, p. 1-12.

Özbek, Veli Özer, *İnfaz Hukuku*, Ankara 2013.

Slobogin, Christopher, “Preventive Detention in Europe and the United States”, <http://www.law.unc.edu/documents/faculty/adversaryconference/sloboginravennapaper.pdf>.

Şahin, Cumhuri, “Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1-2, Haziran-Aralık 2001.

Toroslu, Haluk, *Ceza Müeyyidesi*, Ankara 2010.

Walter, Michael, *Strafvollzug*, Köln 1999.

Yumak, Semih, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Topluma Yeniden Kazandırmak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Salıverilme”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 17, Nisan 2014.

Yakışır, Berivan, *Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

Yıldız, Sinem, *Hükümlülerde Tehlikelilik ve Tekrar Suç İşlemeye Etki Eden Faktörler*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2009.

Yücel, Mustafa Tören, *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, TBB Yayını, Ankara 2007.

Elektronik Kaynaklar

www.anayasa.gov.tr.

hudoc.echr.coe.int.

www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/BJNR005810976.html.

<https://www.unodc.org>.

<https://www.tbmm.gov.tr>.

<https://wcd.coe.int>.

<http://www.correctiveservices.qld.gov.au>.

<http://www.milliyet.com.tr>.